

Engels voor kleuters? Of course!

Vvto-Engels begeleiden in groep 1/2

Anthonia Veldstra
Rixtwei 87
8915 JS Leeuwarden
a.veldstra@kpz.nl
Studentnummer: 950106001

RKBS de Sprong te Leeuwarden
BOA: J. van Dongen - Luiten

Bachelorthesisbegeleider: H. Messelink – van Hoegee

Katholieke Pabo Zwolle

April 2017

Voorwoord

Voor u ligt mijn bachelorthesis I. Deze thesis is tot stand gekomen door het ontwerpgericht onderzoek wat ik heb uitgevoerd in mijn wpo-klas. Bij dit onderzoek is een manier onderzocht waarop Engels begeleid kan worden bij groep 1/2. Vvto-Engels vind ik persoonlijk erg interessant, ik heb in schooljaar 2015 – 2016 een jaar lang gewerkt als leerkracht Engels in Spanje. Daarom vond ik het leuk om, na de vele praktijkervaring die ik al heb, mij in dit onderzoek verder te verdiepen in de theorie. Zo hoop ik mijn kennis te verbreden en een betere leerkracht te worden. Het onderzoek is dus niet alleen voor de leerlingen en leerkrachten van mijn school aantrekkelijk, ook ikzelf wil er veel van opsteken.

Graag wil ik via deze weg een aantal personen bedanken voor hun hulp en vertrouwen tijdens het proces. Allereerst mijn thesisbegeleidster Hanneke Messelink – van Hoegee. Haar manier van begeleiding heb ik als zeer prettig ervaren. Zij gaf mij praktische tips waar ik mee verder kon. Bedankt hiervoor. Daarnaast heb ik veel tips gekregen van Lynde Hans tijdens de werkcolleges. Omdat zij vorig jaar hetzelfde proces heeft doorlopen kon ook zij mij voorzien van praktische tips. Ik heb hier veel aan gehad, bedankt hiervoor.

Daarnaast wil ik mijn wpo-school de Sprong in Leeuwarden bedanken voor het feit dat ik mijn onderzoek mocht en kon uitvoeren op hun school. De interesse van mijn collega's en duo-partners werkte voor mij motiverend om een goed onderzoek neer te zetten.

Mijn duo-collega Josje van Dongen – Luiten wil ik in het bijzonder bedanken. Haar luisterend oor heeft me goed gedaan. Zij was gedurende het gehele proces mijn klaagbaak. Ik wil haar bedanken voor het geduld en het vertrouwen wat ze in mij gesteld heeft. Tevens wil ik op deze manier mijn familie en vrienden bedanken. Ik kon bij hen terecht voor afleiding wanneer ik hier aan toe was. Daarnaast waren zij er altijd voor me wanneer ik een inhoudelijke vraag had. Ook hebben zij mijn thesis op het einde kunnen controleren op spelling en of het allemaal klopte. Dit was erg fijn en ik heb er veel aan gehad.

Het was fijn dat ik met het onderwerp 'vvto-Engels' vrij snel voor ogen had wat ik precies wilde gaan uitvoeren in de praktijk. Hierdoor werd ik zelf enthousiast om ermee aan de slag te gaan en dit enthousiasme heb ik geprobeerd zo goed mogelijk over te brengen op de leerlingen. Met een fijn en voldaan gevoel kijk ik terug op het proces van deze bachelorthesis.

Ik hoop dat u mijn onderzoek met plezier zult lezen.

Anthonia Veldstra

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	5
1. Introductie	
1.1 Aanleiding	6
1.2 Beschrijving praktijkprobleem vanuit de context	6
1.3 Oriëntatie op het onderwerp	6
1.4 Relevantie en actualiteit	7
1.5 Onderzoeksdoel	8
1.6 Begripsverheldering	8
1.7 Hoofdvraag en deelvragen	9
1.8 Structuur thesis	9
2. Theoretisch kader	
2.1 Inleiding literatuurstudie	10
2.2 Literatuurstudie	10
2.2.1 Een nieuwe taal bij jonge kinderen	10
2.2.1.1 Hoe verloopt tweede taalverwerving bij kinderen	10
2.2.1.2 Belang tweede taal bij kinderen	11
2.2.1.3 Motiverende factoren	11
2.2.1.4 Derde taalverwerving bij NT2 leerlingen	12
2.2.2 Vvto-Engels, 101 manieren	13
2.2.2.1 Lesmethodes	13
2.2.2.2 Kwantitatieve input	15
2.2.2.3 Kwalitatieve input	15
2.2.2.4 Vak- of groepsleerkrachten	16
2.3 Conclusie literatuurstudie	17
3. Vooronderzoek	
3.1 Methode vooronderzoek	18
3.2 Resultaten vooronderzoek	20
3.2.1 Resultaten bezoek scholen	20
3.2.2 Resultaten speeddrawing en bevraging leerlingen	21
3.2.3 Resultaten taaltoets en enquête leerkrachten	22
3.3 Conclusie vooronderzoek	23
4. Onderzoek naar het ontwerp	
4.1 Methode onderzoek naar het ontwerp	25
4.1.1 De ontwerpcriteria	25
4.1.2 Beknopte omschrijving van het ontwerp	25
4.1.3 Methodes van dataverzameling (monitoren van het ontwerp)	26
4.1.4 Methodes van dataverzameling (meten van het ontwerp)	27
4.2 Resultaten onderzoek naar het ontwerp	27
4.2.1 Resultaten bij het monitoren van het ontwerp	27
4.2.2 Resultaten bij het meten van het ontwerp	28

4.2.2.1 Resultaten speeddrawing leerlingen	28
4.2.2.2 Resultaten enquête leerkrachten	29
4.3 Conclusie onderzoek naar het ontwerp	29
5. Discussie	31
Literatuurlijst	33
Bijlagen	
A. Evaluatie	37
B. Poster	39
C. Verklaring uitvoering praktijk	40
D. Gedragscode	41
E. Interview koningin Emmaschool	42
F. Observatieformulier koningin Emmaschool	43
G. Interview Trinity Language school	44
H1. Speeddrawing beginmeting	45
H2. Speeddrawing tussenmeting	46
H3. Speeddrawing eindmeting	47
I. Taaltoets leerkrachten	48
J. Enquête leerkrachten	51
K1. Logboek lessen	52
K2. Logboek andere activiteiten	53
L. Beschrijving lessen ontwerp	54

Samenvatting

Onderwerp: vvto-Engels bij kleuters. *Onderzoeksgroep:* leerlingen en leerkrachten van groep 1/2. *Ontwerp:* manier om Engels binnen het onderwijsprogramma van groep 1/2 te implementeren *Methode:* vragenlijsten en taaltoetsen voor de leerlingen en leerkrachten, bezoek andere scholen. *Conclusie:* spelenderwijs Engels aanbieden werkt motiverend voor de leerlingen en leerkrachten, taalvaardigheid van de leerkrachten is niet belemmerend

Op RKBS de Sprong wordt Engels aangeboden vanaf groep 7. In haar beleidsplan geeft de school aan dit uit te willen breiden naar Engels vanaf groep 1/2. De school weet echter nog niet goed hoe ze dit zouden willen vormgeven. Vanuit dit probleem is de volgende onderzoeksvraag geconstrueerd: *‘Hoe kan de leerkracht vvto-Engels begeleiden in groep 1/2?’*

Het onderzoek is begonnen met een literatuurstudie. Hieruit kwam naar voren dat een tweede taal bij leerlingen in groep 1/2 spelenderwijs aangeboden moeten worden met behulp van liedjes (EarlyBird, n.d.). Er is sprake van simultane taalverwerving omdat de moedertaal ook nog in ontwikkeling is bij kleuters. Daarom is het belangrijk om een zichtbare scheiding aan te geven tussen de twee talen (Onderwijsraad, 2008). Er is sprake van een significant verschil in effect van Engelse les wanneer er per week meer dan 60 minuten Engelse les aangeboden wordt. Deze eis is ook onderdeel van de landelijke standaard vvto-norm (Unsworth et al, 2012). De taalvaardigheid van leerkrachten van een basisschool zou ideaal gezien minimaal C1-niveau (CEFR) moeten zijn (Unsworth et al, 2012). De praktijk wijst uit dat veel leerkrachten rond de A2 blijven hangen (Persson, 2012). Er zijn nog andere aspecten belangrijk naast het taalvaardigheidsniveau. Leerkrachten moeten lesgeven namelijk vooral leuk vinden, de zin van het lesgeven in een andere taal zien, pedagogisch sterk zijn en in staat zijn leerlingen geconcentreerd en taakgericht aan het werk te houden (Enever et al., 2011).

Daarnaast is er in de praktijk ook vooronderzoek gedaan. Door middel van een speeddrawing is er in kaart gebracht dat de leerlingen een zeer laag niveau van Engels hadden voor de start van het ontwerp. Ook kwam op de taaltoets naar voren dat de leerkrachten een onvoldoende taalvaardigheidsniveau hadden. Uit de vragenlijst gebaseerd op het onderzoek van ELLiE (Enever et al, 2011) bleek dat de leerkrachten wel de benodigde pedagogische en didactische kwaliteiten bezitten om een goede les Engels te kunnen geven. Ze weten echter niet goed hoe ze Engels kunnen begeleiden in groep 1/2. Uit een speeddrawing afgenomen onder de leerlingen van groep 1/2 bleek dat de leerlingen weinig kennis hebben van Engels.

Op basis van de literatuurstudie en het vooronderzoek in de praktijk is er een ontwerp gecreëerd wat zes weken uitgevoerd werd in de praktijk. De belangrijkste kenmerken van dit ontwerp waren: er wordt elke dag iets aan Engels gedaan, twee keer per week vindt er een les Engels plaats, Engels moet spelenderwijs en met behulp van liedjes worden aangeboden, er moet een duidelijk zichtbare scheiding zijn tussen de twee talen, er wordt de gehele les in het Engels gesproken.

Na zes weken werd de speeddrawing opnieuw onder de leerlingen afgenomen. Hieruit bleek dat de leerlingen veel meer woorden kenden dan voor het ontwerp. Daarnaast werd de vragenlijst gebaseerd op het onderzoek van ELLiE (Enever et al, 2011) opnieuw afgenomen. Hieruit bleek dat de leerkrachten nu een heel goed beeld hebben van hoe ze Engels kunnen begeleiden in groep 1/2.

1. Introductie

In het volgende hoofdstuk worden eerst de aanleiding, het praktijkprobleem en de oriëntatie op het onderwerp weergegeven. Vervolgens wordt de relevantie en actualiteit, het onderzoeksdoel en de begripsverheldering van deze thesis vermeld. Ten slotte worden hoofdvraag en deelvragen beschreven met als laatste de structuur van de thesis.

1.1 Aanleiding

De aanleiding van het onderzoek is de schoolontwikkelingsvraag. Op dit moment wordt op de school Engels aangeboden in groep 7 en 8. De school heeft in haar beleidsplan aangegeven dat ze Engels willen aanbieden vanaf groep 1 vanaf schooljaar 2019-2020. De visie van de school ten opzichte van vroeg vreemdetalenonderwijs is dat vroeg kennismaken met een vreemde taal positief bijdraagt aan de ontwikkeling van leerlingen tot wereldburger. Het doel is een doorgaande leerlijn Engels voor groep 1 tot en met 8 op de Sprong. In dit onderzoek zullen de eerste stappen hierin gezet worden.

1.2 Beschrijving praktijkprobleem vanuit de context

Dit onderzoek vindt plaats op katholieke Daltonbasisschool 'De Sprong' gelegen in Leeuwarden. Deze basisschool telt ongeveer 360 leerlingen verdeeld over 15 groepen. Het onderzoek zal plaatsvinden in een groep 1/2 genaamd de Bijenkorf. Deze groep telt bij de start van het onderzoek twintig leerlingen en zal nog uitgroeien naar 23 leerlingen in de loop van het schooljaar. Er zijn drie leerkrachten betrokken bij deze groep.

De Sprong is een multiculturele school. In groep 1/2 zitten voornamelijk leerlingen met Nederlandse ouders. Twee leerlingen met een Turkse achtergrond, één leerling heeft Marokkaanse ouders en één leerling heeft een Thaise moeder. Al deze leerlingen spreken thuis naast Nederlands ook de taal van de ouders.

De missie van de Sprong is: *'Wij verzorgen onderwijs in een veilige en gelukkige leergemeenschap, waar leerlingen leren omgaan met kansen en de sprong durven maken naar hun toekomst'*. Verder is het pedagogisch-didactisch klimaat op de Daltonvisie gebaseerd, vanuit katholieke grondbeginselen. De Daltonvisie bestaat uit vijf kernwaarden. Namelijk: samenwerking, vrijheid en verantwoordelijkheid, effectiviteit, zelfstandigheid en reflectie (Nederlandse Dalton vereniging, n.d.). Deze kernwaarden zijn terug te zien in de school en aan de manier hoe de leerkrachten werken.

1.3 Oriëntatie op het onderwerp

In dit onderzoek wordt gesproken over 'vvto-Engels'. Maar wat wordt hier precies mee bedoeld? Het is van belang om dit te weten zodat er verder gebouwd kan worden op de definiëring hiervan. Vvto betekent vroeg vreemdetalenonderwijs. Hier mag van gesproken worden wanneer leerlingen in hun gehele schoolloopbaan tussen de 60 en 200 minuten per week les krijgen in een andere taal. Wanneer gesproken wordt over vvto-Engels wordt met deze taal Engels bedoeld (EP nuffic, n.d.)

1.4 Relevantie en actualiteit

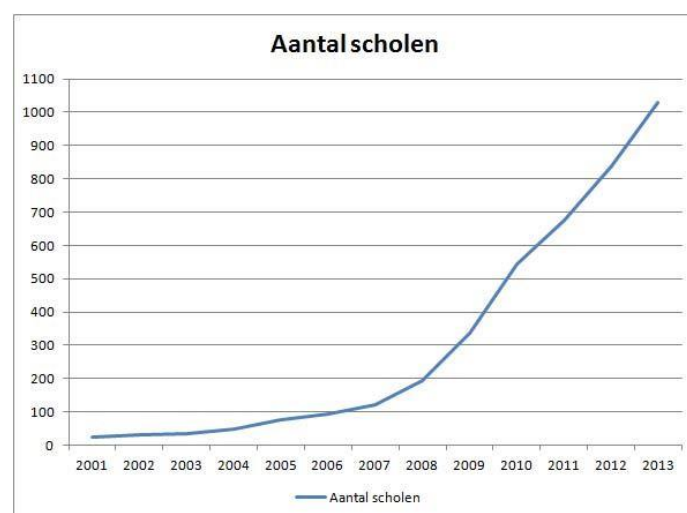
Naast de schoolontwikkelingsvraag is dit onderzoek ook relevant als er op een breder niveau naar gekeken wordt. Op dit moment is vvto-Engels namelijk volop in de actualiteit. Zowel op nationaal als internationaal niveau. Internationaal gezien zijn er vanuit de Europese Commissie

afspraken gemaakt over meertaligheid van burgers tijdens de Europese conferenties van Lissabon (2000) en Barcelona (2002).

“ De Europese Commissie stimuleert meertaligheid van haar burgers, omdat beheersing van meerdere talen bijdraagt aan kennis over andere Europese culturen en een dieper onderling begrip mogelijk maakt. (...) Tijdens de bijeenkomst van de Raad van Ministers in Barcelona, maart 2002 riepen de regeringsleiders op tot verdere acties om de beheersing van basisvaardigheden te verbeteren, in het bijzonder door scholieren vanaf zeer jonge leeftijd in ten minste twee talen te onderwijzen“ (Herder, 2005).

Vanuit de internationale politiek wordt dus verwacht dat scholen vroeg vreemdetalenonderwijs aan gaan bieden. In Nederland heeft het Platform Onderwijs 2032 onderzocht hoe men leerlingen die nu naar school gaan zo goed mogelijk kunnen voorbereiden op de samenleving en arbeidsmarkt van 2032. Op het gebied van taalvaardigheid heeft dit platform het advies gegeven om van Engels een kernvak te maken in het primair onderwijs. In het voortgezet onderwijs is dit al het geval. Het platform benadrukt hierbij dat Engels al op jonge leeftijd spelenderwijs moet worden aangeleerd. Er is nog niet een verplichting om vanaf groep 1 Engels aan te bieden (Platform Onderwijs2032, n.d.).

De Nederlandse overheid vindt het dus belangrijk dat leerlingen Engels krijgen als kernvak. Dit advies komt naar aanleiding van diverse onderzoeken. Zo is er bewezen dat op een jonge leeftijd een vreemde taal leren niet nadelig is voor de ontwikkeling van het Nederlands (van den Broek, de Graaff, Unsworth & van der Zee, 2014). Ook in het Amerikaans onderzoek van Schuster (2005) worden geen negatieve effecten op de ontwikkeling van de moedertaal gerapporteerd. Taylor & Lafayette (2010) beschrijven zelfs een klein positief effect op de ontwikkeling van de moedertaal wanneer er een tweede taal naast geleerd wordt. Daarnaast blijkt dat leerlingen die vroeg Engels leren positiever zijn over het leren en gebruiken van de taal (van den Broek, de Graaff, Unsworth & van der Zee, 2014). Vvto-Engels is erg effectief, de taal wordt op een natuurlijke manier aangeleerd zonder dat er tijd verloren gaat voor andere vakken (van den Broek, de Graaff, Unsworth & van der Zee, 2014). Door deze positieve onderzoeksresultaten is, zoals te zien in Figuur 1, inmiddels in heel Nederland sprake van een explosieve groei van het aantal vvto-scholen.

Figuur 1. Aantal vvto-scholen in de periode 2001 - 2013 (van Zweden, 2014).

Door deze ontwikkelingen; nationaal en internationaal in combinatie met de visie van de school, heeft de school gekozen om vvto-Engels in te voeren vanaf schooljaar 2019-2020. In de praktijk geven de leerkrachten van groep 1/2 aan dat ze echter nog niet weten hoe ze vvto-Engels kunnen begeleiden.

1.5 Onderzoeksdoel

Doel van het traject

Het doel van het traject is vvto-Engels implementeren in het onderwijsprogramma van basisschool de Sprong.

Doel van het onderzoek

Het onderzoek richt zich op groep 1/2 de Bijenkorf, hierbij worden alle drie leerkrachten betrokken. SLO (n.d.) beschrijft als doel voor dit leerjaar dat de leerlingen een positieve houding ontwikkelen ten opzichte van het leren van Engels. Dit onderzoek richt zich op de leerkrachtvaardigheden die nodig zijn om dit doel te bereiken. Door verschillende onderzoeksinstrumenten te gebruiken (zie hoofd en deelvragen) en literatuuronderzoek kan dit onderzoek bijdragen aan een succesvolle implementatie van vvto-Engels in het onderwijsprogramma van basisschool de Sprong.

Het onderzoek gaat de leerkrachten en leerlingen het volgende opleveren:

- De leerkrachten weten hoe ze vvto-Engels in groep 1/2 zo goed mogelijk kunnen begeleiden.
- Er is duidelijk welke vaardigheden leerkrachten nog moeten verbeteren op basisschool de Sprong in groep 1/2 voordat er vvto-Engels ingevoerd kan worden.

Het doel van dit onderzoek is leerkrachten bewust te maken van wat ervan hen wordt verwacht wanneer de Sprong besluit om daadwerkelijk vvto-Engels in te gaan voeren vanaf groep 1.

1.6 Begripsverheldering

In het onderzoek worden diverse begrippen naar voren gebracht, in dit hoofdstuk zullen deze begrippen gedefinieerd worden zodat er geen misinterpretatie ontstaat tijdens het lezen.

Vvto-Engels Op een basisschool met vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) krijgen alle leerlingen in hun gehele schoolloopbaan tussen de 60 en 200 minuten per week les in een andere taal. Vvto-Engels betekent dat deze vreemde taal Engels is (EP nuffic, n.d.). Met Engels leren de leerlingen een tweede taal. De eerste taal die een persoon spreekt (moedertaal) wordt **L1** genoemd (British Council, 2005). Wanneer een persoon een tweede taal spreekt wordt deze taal **L2** genoemd (British Council, 2005). De meeste leerlingen en volwassenen in Nederland spreken Nederlands als eerste taal. We noemen dit **NT1** (Cremer e. a., 2011). Leerlingen en volwassenen die Nederlands als tweede taal spreken noemen we **NT2** (Cremer e.a., 2011). Wanneer we kijken naar vvto-Engels dan zien we verschillende manieren om Engels in het onderwijsprogramma te implementeren. Een manier is **CLIL** Dit staat voor content and language integrated learning. Het houdt in dat andere vakken ook in het Engels aangeboden worden (Bodde-Alderlieste & Schokkenbroek, 2011). Ook is mogelijk om gebruik te maken van **TPR**; hiermee wordt Total Physical Response bedoeld. Deze theorie gaat ervan uit dat leerprocessen pas effectief verlopen en kennis wordt verankerd als ook visuele, auditieve en fysieke waarneming worden aangesproken (Bodde-Alderlieste & Schokkenbroek, 2011). In dit onderzoek zal gesproken worden over de taalvaardigheid van leerlingen, leerkrachten en ouders. Hiermee wordt het niveau van taal van een persoon bedoeld. In het onderzoek wordt taalvaardigheid gemeten aan de hand van de niveaus van het Common European Framework of Reference for Languages (**CEFR**). Dit is een referentiekader voor de verschillende niveaus waarop iemand een taal kan spreken (Council of Europe, 2001). Een beschrijving wat er precies verwacht moet worden is te vinden in Bodde – Alderlieste e. a. (2002) op pagina 30-31.

1.7 Hoofdvraag en deelvragen

In dit onderzoek wordt de volgende hoofdvraag onderzocht:

Hoe kan de leerkracht vvto-Engels begeleiden bij groep 1/2?

Om tot een goede beantwoording van deze hoofdvraag te komen worden de volgende deelvragen gesteld:

- Hoe leren leerlingen in groep 1/2 een nieuwe taal?
- Op welke wijze kan een leerkracht vvto-Engels aanbieden?
- Hoe begeleiden andere scholen vvto-Engels in groep 1/2 in de praktijk?
- Wat is de huidige situatie op het gebied van Engels bij de leerlingen van groep 1/2?
- Wat is de huidige stand van zaken bij de leerkrachten van groep 1/2 met betrekking tot de competenties die ze nodig zijn om Engels te kunnen aanbieden?
- Wat is het effect van het ontwerp in de praktijk?

1.8 Structuur thesis

Deze bachelorthesis bestaat uit een theoretisch kader waarin, door middel van een literatuurstudie, antwoord wordt gegeven op de deelvragen gericht op generieke kennis. Dit zodat er uiteindelijk een antwoord gegeven kan worden op de hoofdvraag. De onderzoeker komt zo te weten hoe hij vvto-Engels het beste kan begeleiden in groep 1/2. Na het theoretisch kader volgt het vooronderzoek. Hierin wordt onder andere de conclusie beschreven van de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek vanuit de praktijk. Hierna volgt het onderdeel ‘onderzoek naar het ontwerp’. Bij dit onderdeel wordt dus gekeken naar wat de uitvoering van het onderzoek daadwerkelijk heeft opgeleverd. Als laatste volgt het onderdeel discussie. Hierbij worden vervolgvragen, aanbevelingen en suggesties voor de praktijk genoemd.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader opgenomen. De generieke deelvragen zijn hierbij verdeeld in hoofdstukken. Allereerst wordt er een presentatie gegeven van vragen die leiden tot generieke kennis, vervolgens wordt de presentatie van de generieke kennis gegeven. Ten slotte wordt de conclusie van de literatuurstudie vermeld.

2.1 Inleiding literatuurstudie

De generieke deelvragen die beantwoord zullen worden vanuit de literatuur zijn:

- Hoe leren leerlingen in groep 1/2 een nieuwe taal?
- Op welke wijze kan een leerkracht vvto-Engels aanbieden?

2.2 Literatuurstudie

De literatuurstudie is opgedeeld in twee hoofdstukken. Als eerste zal er ingegaan worden op een nieuwe taal bij jonge kinderen, daarna gaat het over de verschillende manieren waarop vvto-Engels kan worden vormgegeven.

2.2.1 Een nieuwe taal bij jonge kinderen

Hoe leren leerlingen in groep 1/2 een nieuwe taal? Het leren van een tweede taal gaat anders dan het leren van de moedertaal. De aanname onder taalkundigen is dat mensen geboren worden met een taalvermogen. Dit taalvermogen zorgt ervoor dat iedereen zijn eigen moedertaal kan leren spreken. Wanneer je ouder bent werkt dit taalvermogen minder goed, het is dan moeilijker om een taal te leren (Penning de Vries, 2008). In dit hoofdstuk zal ingegaan worden op het proces van tweede taalverwerving bij jonge kinderen.

2.2.1.1 Hoe verloopt tweede taalverwerving bij kinderen?

Bij het aanleren van een moedertaal doorloopt een kind verschillende fases. Als eerste de fase van klankherkenning, daarna de klankproductie, vervolgens het woordgeheugen en tot slot de zinsvorming (Bodde-Alderlieste & Schokkenbroek, 2011). Bij het verwerven van een tweede taal verloopt dit volgens hen in vergelijkbare fases. Kinderen kunnen een vreemde taal leren wanneer ze goed naar voorbeelden hebben geluisterd. Hierbij hebben de kinderen uitleg, beelden en een context nodig om de taal te kunnen gebruiken. Bij de eerste fase van het leren van de moedertaal begint de baby met een zogenaamde ‘stille periode’. Hierbij wordt intensief geluisterd naar onbekende taalklanken. Volgens Oskam (2008) werkt dit bij tweede taalverwerving hetzelfde. De kinderen zullen echter niet beginnen met oefenen van klanken zoals een baby dat doet. Ze zullen direct beginnen met het leren van woorden omdat ze al weten dat meerdere klanken verwijzen naar objecten/concepten in de werkelijkheid. Op vierjarige leeftijd hebben kinderen een basis in hun moedertaal. Het taalontwikkelingsproces is echter nog niet helemaal afgerond. Kinderen van deze leeftijd zullen daardoor wel een vreemde taal op een vergelijkbare manier leren als de moedertaal (Harmers & Blanc, 1989; Gillis & Schaerlaekens, 2000)

Soms worden kinderen van jongs af aan tweetalig opgevoed. Wanneer een kind een tweede taal tegelijk met de moedertaal aanleert wordt dit simultane taalverwerving genoemd. Wanneer er sprake is van een tweede taal die aangeleerd wordt op school heet dit successieve taalverwerving. Bij successieve taalverwerving kennen kinderen, in tegenstelling tot simultane taalverwerving, begrippen al. De twee taalsystemen werken naast elkaar. De moedertaal is

hierbij altijd op de achtergrond aanwezig. Wanneer de tweede taal lijkt op de moedertaal is het aanleren ervan eenvoudiger. Na het zevende levensjaar kost het kinderen meer moeite om een tweede taal te leren (Bodde – Alderlieste & Schokkenbroek, 2011). Dit wordt bevestigd door het Europees Platform (n.d.). Daarnaast geeft het Platform aan dat het leren van meer talen de algemene taalontwikkeling stimuleert, een kwaliteitsimpuls geeft aan het taalonderwijs en het internationaal bewustzijn en samenwerking stimuleert.

2.2.1.2 Belang tweede taal bij kinderen

Vroeg introduceren van een tweede taal heeft de volgende voordelen: kinderen die op een vroege leeftijd een vreemde taal hebben geleerd ontwikkelen hun meta linguïstisch bewustzijn (het vermogen om na te denken/te reflecteren op de eigenschappen en functies van taal) eerder en beter. Daarnaast laten jonge kinderen psychologische flexibiliteit zien waardoor ze geen angst hebben om een andere taal te spreken. Ook ontwikkelen leerlingen die vroeg beginnen met het leren van een tweede taal vaak een betere uitspraak. Jonge kinderen zijn namelijk beter in het nabootsen van klanken (Clyne Jenkins e.a., 1995).

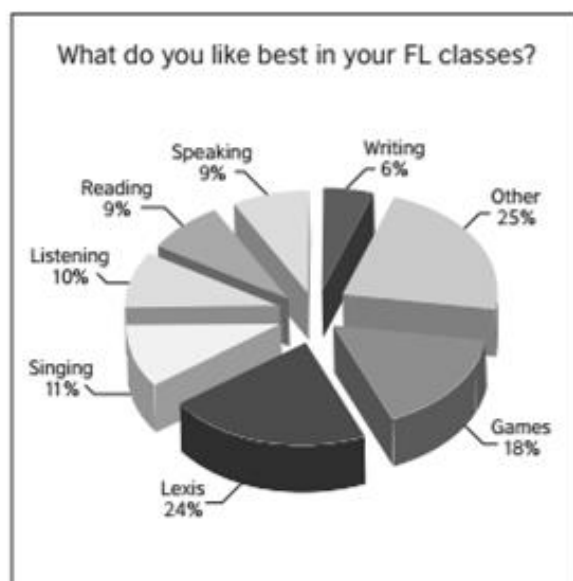
Leerlingen leren met vvto al in de kleuterklas dat de wereld groter is dan Nederland en de Nederlandse taal. Dit heeft een positief effect op het sociale en culturele begrip aldus het Europees Platform (2006). Daarnaast schrijven zij dat het leren van een taal goed voor het trainen van je hersenen.

2.2.1.3 Motiverende factoren

Berkhout-Schouten (2015) schrijft over het belang van spel bij kleuters. Kleuters leren al heel veel in groep 1 en 2. Hierbij valt te denken aan tellen, benoemen van getallen tot 20, even en oneven getallen, benoemen van letters van het alfabet en het samenvatten van een verhaal. Dit is belangrijk, maar spel is nog belangrijker. Want door spel valt veel te leren. Berkhout – Schouten schrijft dat leerlingen door spel inzicht krijgen in sociale verbanden. In spel oefenen leerlingen de sociaal-emotionele ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling en motorische ontwikkeling. Wanneer iemand in zijn kindertijd zijn emoties niet goed heeft verwerkt kan dit later onzekerheid, teruggetrokkenheid, druk gedrag of weinig zelfvertrouwen tot gevolg hebben. Spelen is voor kleuters dus van onschatbaar belang. In het geval van het introduceren van een nieuw vak als vvto-Engels zal hier dan ook rekening mee gehouden moeten worden.

EarlyBird (n.d.) onderstreept het belang van spel. Peuters en kleuters moeten geen Engelse les krijgen, maar spelen en zingen in het Engels. Zonder dat ze zich er echt van bewust zijn groeit hun woordenschat snel en ontwikkelen ze een goede uitspraak.

Early Language Learning in Europe (Enever et al, 2011) heeft jonge leerlingen gevraagd wat zij leuke activiteiten vinden bij het leren van L2. De resultaten staan weergegeven in figuur 2.

Figuur 2. Voorkeuren voor activiteiten bij het leren van L2 van jonge leerlingen (Enever et al., 2011).

Uit deze figuur blijkt dat leerlingen het leuk vinden om spelletjes te doen, te zingen en aan de woordenschat te werken. Ze vinden het minder vaak leuk om te lezen, schrijven, spreken en luisteren.

Enever et al. (2011) schrijft nog wel dat jonge leerlingen over het algemeen positief staan tegenover het leren van een nieuwe taal.

Jonge leerlingen leren gemakkelijker een tweede taal dan jongvolwassenen. Dit komt doordat jonge leerlingen een tweede taal op de automatische piloot leren. Terwijl scholieren veel grammaticaregeltjes moeten leren. Een lesmethode waarbij scholieren de grammatica op onbewuste manier aanleren, heeft het meeste resultaat. Kleuters leren sneller een tweede taal dan volwassenen doordat ze beter kunnen luisteren naar taal. Ze kunnen beter onthouden en hebben minder zorgen aan hun hoofd. Kleuters leren daarnaast niet uit boeken, ze leren geen taalregels maar ontdekken deze zelf. Ze hebben daarnaast vaak meer motivatie om te leren dan tieners en pubers. Om een nieuwe taal te leren spreken is geen expliciete (grammaticale) kennis nodig. Wel is de grammatica van de moedertaal van invloed op het leren van een andere taal (van de Craats, 2006).

De Onderwijsraad (2008) beschrijft een belangrijk aandachtspunt bij het gebruik van Engels als voertaal bij jonge leerlingen. Bij deze leerlingen is sprake van simultane taalverwerving. Om deze processen zo goed mogelijk naast elkaar te laten plaatsvinden is het belangrijk om een duidelijke, zichtbare scheiding tussen de talen aan te brengen. Dit kan door bijvoorbeeld de 'Engelse hoed' op te zetten of een handpop te gebruiken die alleen maar Engels spreekt.

2.2.1.4 Derde taalverwerving bij NT2-leerlingen

Goorhuis-Brouwer en de Bot (2004) onderzochten of vvto ten koste van de moedertaal gaat. Er is hierbij gebruik gemaakt van de Reynelltest voor taalbegrip. "Vanuit de Reynell testen blijkt dat het krijgen van vvto niet ten koste gaat van de Nederlandse taalontwikkeling. Taalzwakke leerlingen wijken niet af in hun ontwikkeling van leerlingen met een hogere score. Leerlingen met een niet-Nederlandse taalachtergrond wijken niet significant af van de rest van de groep.

Ook bleek dat leerlingen met een niet-Nederlandse taalachtergrond die zwak scoren op het eerste meetmoment, over het algemeen een versnelde ontwikkeling doormaakten, die ervoor zorgt dat zij op het tweede meetmoment nauwelijks afwijken van de rest van de groep” (Goorhuis-Brouwer en de Bot, 2010, p. 290). Project FLiPP (2012) concludeert hetzelfde. Vvto-leerlingen met een niet-Nederlandse/niet-Engelse moedertaal scoren vergelijkbaar met Nederlandstalige leerlingen.

2.2.2 Vvto-Engels, 101 manieren

Op welke wijze kan een leerkracht vvto-Engels aanbieden? Er is de afgelopen jaren sprake geweest van een explosieve groei van het aantal vvto-scholen (van Zweden, 2014). In heel Nederland verschillen scholen echter veel in de door hen gebruikte lesmethodes, het aantal minuten dat ze aan Engels besteden, de taalvaardigheid van de docent en het inzetten van vak- of groepsleerkrachten (Persson, 2012).

EP Nuffic (2016) heeft een landelijke standaard vvto norm ontwikkeld.

- In alle groepen wordt minimaal 60 minuten per week lesgegeven in het Engels.
- Er is sprake van een goede doorgaande leerlijn in de school.
- De leerkrachten zijn adequaat geschoold in de vakdidactiek en hebben een goede beheersing van het Engels.
- Naast het vak Engels wordt er ook met CLIL gewerkt.
- Elke leerling heeft aan gerichte internationale activiteiten meegedaan.
- Vvto is opgenomen in het kwaliteitsbeeld van de school.

2.2.2.1 Lesmethodes

EP nuffic (2016) beschrijft dat het als eerste belangrijk is om als school te bepalen wat de visie op vroeg vreemdetalenonderwijs is. Hoe hoger het ambitieniveau van het schoolteam is, hoe meer taalproductie van de leerlingen gevraagd mag worden. Wanneer er aan de Landelijke Standaard vvto norm voldaan wordt mag verwacht worden dat de leerlingen op bepaalde CEFR-niveaus uitstromen zoals af te lezen in tabel 1.

Tabel 1

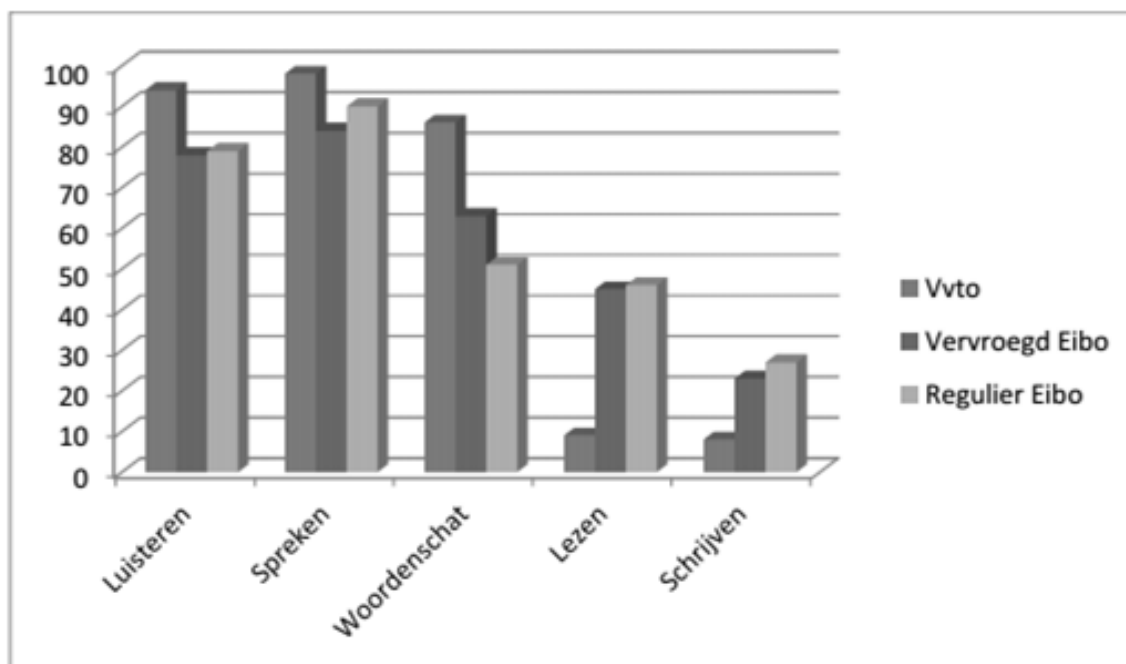
Te verwachten eindniveaus vvto-leerlingen bij vvto volgens de Landelijke Standaard vvto norm (EP nuffic, 2016).

	VMBO	HAVO	VWO
Luisteren en begrijpen	A1	A2	A2/B1
Interactie	A1	A2	A2/B1
Lezen en begrijpen	A1	A2	A2
Schrijven	A1	A1/A2	A2

Naast methodes kan er gebruik worden gemaakt van andere aanvullende materialen. Hierbij valt te denken aan prentenboeken, leesboeken voor de oudere leerlingen en woordenboeken maar ook aan digitale materialen. Er zijn diverse websites, oefenprogramma's en apps beschikbaar.

In de Engelse les moet het accent liggen op het oefenen van mondelinge taalvaardigheid (SLO, 2011). Activiteiten gericht op het ontwikkelen van spreekvaardigheid, luistervaardigheid en woordenschat komen het meest aan bod. Dit is in lijn met de kerndoelen waar het vooral gaat

om mondelinge taalvaardigheid. SLO laat in figuur 3 zien dat dit bij vvto-scholen nog sterker het geval is dan bij reguliere eibo scholen.

Figuur 3. Centrale activiteiten in lessen Engels bij vvto, vervroegd Eibo en regulier Eibo (SLO, 2011).

Oskam (2008) beschrijft vier methoden waarop leerlingen een vreemde taal kunnen leren. Als eerste beschrijft hij de structurele benadering. Deze is op te splitsen in de grammatica-vertaalmethode en de audiolinguale methode. Bij de grammatica-vertaalmethode wordt er uitgegaan van het vertalen van de vreemde taal. Grammatica en woordenschat staan hierin centraal. Bij de audiolinguale methode staan luisteren en spreken centraal en wordt het proces van de moedertaalverwerving als uitgangspunt genomen. Het spreken van het Nederlands wordt vermeden, daarbij worden grammaticaregels niet gegeven en wordt de woordenschat opgebouwd via omschrijvingen in de vreemde taal of door plaatjes. Daarnaast noemt Oskam de communicatieve methode. Dit bevat de functioneel-notionele (F-N) en de receptieve methode. Bij de F-N methode krijgen leerlingen via een thematische aanpak een aantal taalfuncties en taalnoties aangeboden. Deze zijn in reële taalsituaties toepasbaar. Er wordt naast Engels ook Nederlands gesproken in de lessen, voornamelijk tijdens instructie over structuren en taalfuncties. Het nadeel hierbij is dat het taalaanbod beperkt blijft tot de uitdrukkingen die de leerlingen dit thema leren en dat deze methode niet eentalig is. De receptieve methode is een communicatieve methode waarbij lessen consequent in het Engels worden gegeven. De methode gaat uit van de beschreven inzichten met betrekking tot tweede taalverwerving. Hierbij wordt uitgegaan van spelenderwijs leren.

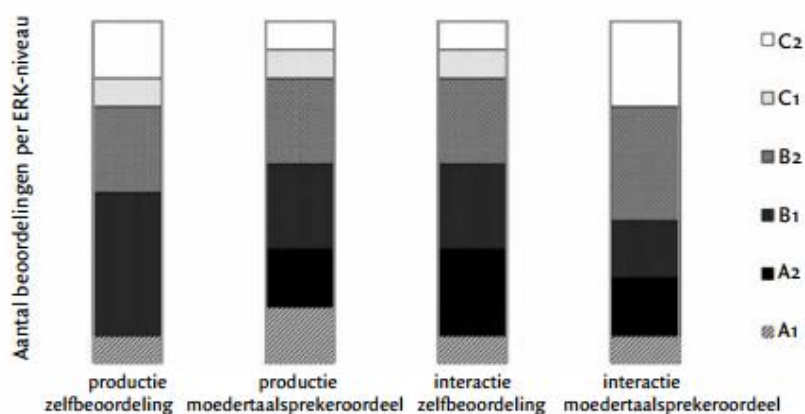
Bij vvto-Engels kan er gekeken worden naar kwantitatieve input en kwalitatieve input. Met kwantitatieve input wordt het aantal lessen per week bedoeld. Met kwalitatieve input wordt het taalvaardigheidsniveau van de leerkracht bedoeld.

2.2.2.2 Kwantitatieve input

FliPP (2012) concludeert dat er een significant verschil is in effect van Engelse les wanneer er per week meer dan 60 minuten Engelse les aangeboden wordt. Wanneer er sprake van minder dan 60 minuten Engelse les is, scoren leerlingen significant lagere scores. Het verschil tussen 60 – 120 minuten en >120 minuten per week is hierbij ook aanwezig maar klein. EarlyBird (n.d.) geeft als eis dat een goede vvto-school minimaal 60 minuten Engelse les aanbiedt per week.

2.2.2.3 Kwalitatieve input

Vvto-Engels wordt op dit moment gegeven door zowel vak- als groepsleerkrachten (Liv Persson, 2012). Voor het project FliPP (Foreign Languages in Primary schools Project) (2012) is een enquête onder Nederlandse leerkrachten afgenomen. Hierbij moesten de leerkrachten hun taalvaardigheidsniveau inschatten, daarna heeft een moedertaalspreker de spreekvaardigheid van deze leerkrachten getoetst. De resultaten van deze enquête staan in figuur 4.

Figuur 4. Taalvaardigheid leerkrachten. Beoordeling taalvaardigheid (zelfbeoordeling en moedertaalsprekeroordeel) (Persson, 2012).

In deze figuur is af te lezen dat ongeveer een derde van de leerkrachten een taalvaardigheidsniveau van A2 of lager heeft.

FliPP (2012) concludeert dat de taalvaardigheid een goede voorspeller is van de uitslagen op woordenschat na 1 jaar en op de uitslagen op grammatica na 2 jaar. Leerlingen met (near)native-speaker (minimaal CEFR/C1 niveau) scoren significant beter dan leerlingen met een non-native (CEFR/A en/of CEFR/B niveau). Hierbij moet wel gezegd worden dat enkel naar het taalvaardigheidsniveau van de leerkrachten is gekeken. Er is niet gekeken naar didactiek en het gedrag van leerkrachten en leerlingen in een leersituatie. Te verwachten is dat uitkomsten hierdoor beïnvloed worden.

Bij kleuters lijkt de taalvaardigheid van de leerkracht een belangrijkere rol te spelen dan de hoeveelheid minuten Engelse les per week (Persson & Prins, 2012).

Early Language Learning in Europe (Enever et al., 2011) concludeert dat er meer factoren van belang zijn om vvto tot een succes te maken. De belangrijkste conclusie van dit onderzoek op het gebied van de leerkracht luidt “*Succesful foreign language learning can take place under different conditions and can be achieved in quite different ways*”. Hierbij lijken enkele

specifieke factoren de kwaliteit te bevorderen. De leerkrachten moeten lesgeven leuk vinden en de zin van het lesgeven in een andere taal zien. De succesvolle leerkrachten zijn pedagogisch sterk, daardoor beleven leerlingen succesvolle ervaringen in de eerste fases van het leren van L2. Ook waren deze leerkrachten goed in staat de leerlingen taakgericht en geconcentreerd aan het werk te houden. De leerlingen kregen in dit project een andere taal aangeboden. Na afloop van het project werd de leerlingen gevraagd wat ze van de lessen vonden. De helft van de leerlingen vond alles leuk. Wanneer ze iets niet leuk vonden dan was dit bijvoorbeeld omdat ze last van hun handen kregen als ze veel moesten tekenen. Of dat ze het jammer vonden dat ze niet zoveel beurten kregen in de klas. Het taalvaardigheidsniveau van de leerkrachten liep erg uiteen. Niemand van de ondervraagde leerlingen had kritiek op het taalvaardigheidsniveau van de leerkracht.

2.2.2.4 Vak- of groepsleerkrachten

SLO (2011) heeft onderzoek gedaan naar de leerkrachten die Engels geven op basisscholen in Nederland. Hieruit kwam naar voren dat op het grootste deel van de scholen (86%) de groepsleerkracht Engels geeft. Slechts 14% van de scholen werkt samen met een in Engels gespecialiseerde vakleerkracht of (near) native speaking teacher.

2.3 Conclusie literatuurstudie

Leerlingen in groep 1/2 leren een nieuwe taal op dezelfde manier als waarop zij hun moedertaal geleerd hebben (Bodde-Alderlieste & Schokkenbroek, 2011). Het verschil is echter dat zij niet beginnen met klankproductie omdat kleuters al weten dat klanken verwijzen naar objecten/concepten in de werkelijkheid. Ze zullen daarom bij het leren van een tweede taal direct beginnen met het leren van woorden (Oskam, 2008).

Belangrijk bij het leren van een tweede taal aan jonge leerlingen is spel. Kleuters leren door middel van spel (Berkhout-Schouten, 2015). Daarom zal een tweede taal bij leerlingen in groep 1/2 spelenderwijs aangeboden moeten worden met behulp van liedjes (EarlyBird, n.d.). Om een nieuwe taal te leren spreken hebben de leerlingen geen expliciete grammaticakennis nodig (van de Craats, 2006). Er is sprake van simultane taalverwerving omdat de moedertaal ook nog in ontwikkeling is bij kleuters. Daarom is het belangrijk om een zichtbare scheiding aan te geven tussen de twee talen (Onderwijsraad, 2008).

Wanneer een leerling Nederlands als tweede taal spreekt lijkt dit geen belemmeringen op te leveren bij het leren van Engels. Ondanks dat dit dan hun derde taal wordt (Goorhuis-Brouwer & de Bot, 2004; Unsworth, de Bot, Persson, & Prins, 2012).

Er zijn veel verschillende manieren om vvto-Engels aan te bieden bij jonge leerlingen. Belangrijk zijn een aantal aspecten. Er moet een accent liggen op de mondelinge taalvaardigheid. Dit ligt in de lijn met de kerndoelen van het SLO (SLO, 2011). Zij stellen namelijk dat luistervaardigheid is gekoppeld aan kijkvaardigheid en dat leesvaardigheid nog geen rol speelt. Het belangrijkste is dat de leerlingen een positieve houding ontwikkelen ten opzichte van het leren van Engels. Er zijn verschillende methodes om een vreemde taal aan te bieden. Hierbij is de receptieve methode de methode waarbij lessen consequent in het Engels worden gegeven daarnaast wordt uitgegaan van spelenderwijs leren. Bij de hierboven beschreven inzichten met betrekking tot het leren van een tweede taal bij jonge leerlingen sluit deze methode het beste aan (Oskam, 2008).

Er is sprake van een significant verschil in effect van Engelse les wanneer er per week meer dan 60 minuten Engelse les aangeboden wordt. Deze eis is ook onderdeel van de landelijke standaard vvto-norm (Unsworth et al, 2012). De taalvaardigheid van leerkrachten van een basisschool zou ideaal gezien minimaal C1-niveau (CEFR) moeten zijn (Unsworth et al, 2012). De praktijk wijst uit dat veel leerkrachten rond de A2 blijven hangen (Persson, 2012). Er zijn nog andere aspecten belangrijk naast het taalvaardigheidsniveau. Leerkrachten moeten lesgeven namelijk vooral erg leuk vinden, de zin van het lesgeven in een andere taal zien, pedagogisch sterk zijn en in staat zijn leerlingen geconcentreerd en taakgericht aan het werk te houden (Enever et al., 2011). Weinig scholen maken gebruik van een native speaking teacher (SLO, 2011).

3. Vooronderzoek

In dit hoofdstuk zal antwoord gegeven worden op de deelvragen die te maken hebben met contextkennis. Door middel van een vooronderzoek zal de huidige stand van zaken, met betrekking tot vvto-Engels van de leerlingen van groep 1/2 in beeld worden gebracht. Daarnaast wordt er gekeken naar het niveau van de taalvaardigheid en pedagogische en didactische kwaliteiten van de leerkrachten. Om een goed beeld te krijgen van andere scholen zal er een bezoek worden gebracht aan andere scholen welke vvto-Engels aanbieden. Op basis van al deze informatie wordt bepaald welke aspecten terug moeten komen in het ontwerp. Allereerst zal de methode van vooronderzoek in kaart worden gebracht. Vervolgens zullen bij het volgende onderdeel de resultaten van dit vooronderzoek gepresenteerd worden. Ten slotte wordt er een samenvatting gegeven van de belangrijkste bevindingen uit het vooronderzoek.

3.1 Methode vooronderzoek

Vanuit de praktijk zullen de volgende deelvragen beantwoord worden:

- Hoe begeleiden andere scholen vvto-Engels in groep 1/2 in de praktijk?
- Wat is de huidige situatie op het gebied van Engels bij de leerlingen van groep 1/2?
- Wat is de huidige stand van zaken bij de leerkrachten van groep 1/2 met betrekking tot de competenties die ze nodig zijn om Engels te kunnen aanbieden?

Hoe begeleiden andere scholen vvto-Engels in groep 1/2?

Om de deelvraag ‘hoe begeleiden andere scholen vvto-Engels in groep 1/2 in de praktijk’ te beantwoorden zal er worden gekeken naar de begeleiding van vvto-Engels bij een andere basisschool in groep 1/2. Daarnaast zal er gekeken worden bij een school gespecialiseerd in het lesgeven van Engels als tweede taal om enkele vragen te stellen die uit het eerste bezoek nog niet duidelijk zijn geworden.

Als eerste wordt er een bezoek afgelegd aan de Koningin Emmaschool. Hierbij wordt de vvto-coördinator van deze school bevestigd in een gestructureerd interview (zie Bijlage E). Hierbij zullen naar aanleiding van de literatuurstudie algemene vragen gesteld worden over vvto-Engels. Hierbij zal gevraagd worden naar een eventuele native-speaker en de gebruikte methode. Daarnaast zal er gevraagd worden naar de motieven voor vvto-Engels en het stappenplan wat is gevolgd voor de invoering. Ook worden er vragen gesteld over de leerkrachten. Over het taalvaardigheidsniveau en eventuele nascholing. Als laatste zullen er vragen gesteld worden over de leerlingen en de inrichting van de lokalen. Het doel hierbij is inzicht krijgen in hoe een andere school vvto-Engels vormgeeft. Het voordeel van bevragen is dat de motieven van bepaalde keuzes achterhaald kunnen worden (Van der Donk & van der Lanen, 2014). Om een valide resultaat te kunnen behalen worden de interviews gefilmd met een digitale camera. De onderzoeker kan later de resultaten opnieuw bekijken zodat er betrouwbare conclusies kunnen worden getrokken.

Om de validiteit te vergroten en de betrouwbaarheid van de data te controleren is het goed om triangulatie toe te passen (Baarde, de Goede & Teunissen, 2001). Daarom zullen er twee klassenbezoeken na het interview afgelegd worden. Tijdens deze klassenbezoeken wordt er een les Engels aan kleuters geobserveerd. Het doel van deze observaties is kijken in hoeverre de punten die uit de bevraging naar voren komen, terug komen in de lessen op de Koningin Emmaschool. De observant moet voordat hij begint met observeren weten waarop hij gaat letten (Van der Donk & Van der Lanen, 2014). De observaties worden daarom genoteerd in een vooraf opgesteld observatiemodel (zie Bijlage F).

Daarna zal er een gestructureerd interview (zie Bijlage G) plaatsvinden met de locatieleider van een school gespecialiseerd in vreemde talenonderwijs: Trinity Language school. Hierbij worden

algemene vragen gesteld over het lesgeven van Engels als vreemde taal. Daarnaast worden er vragen gesteld over het gebruik van een methode en de manier waarop Engels vorm wordt gegeven. Ook worden er vragen gesteld over de leerkrachten en hoe volwassenen getoetst kunnen worden. Daarnaast worden er vragen gesteld over het toetsen van het taalvaardigheidsniveau van jonge leerlingen. Het doel hierbij is informatie te verkrijgen van een praktijkexpert. Het interview zal wederom worden gefilmd met een digitale camera. Zo kan de onderzoeker de resultaten achteraf opnieuw bekijken en kunnen betrouwbare conclusies worden getrokken.

Wat is de huidige situatie van de leerlingen van groep 1/2 op het gebied van vvto-Engels?

Om de huidige situatie van de leerlingen van groep 1/2 op het gebied van Engels in kaart te brengen moet er eerst gekeken worden naar het huidige taalvaardigheidsniveau van de leerlingen. De methode van dataverzameling die gehanteerd wordt bij de leerlingen van groep 1/2 is bevragen door middel van een toets. Wanneer een toets samengesteld wordt is het volgens Dousma et al. (1997) belangrijk om vragen/opdrachten op te stellen in overleg met deskundige collega's. Op aanraden van Hannah Challis, locatieleider van een school gespecialiseerd in vreemde talenonderwijs aan jonge kinderen, (persoonlijke communicatie, 9 januari 2017) gekozen voor een toets in de vorm van een speeddrawing (zie Bijlage H1). Deze speeddrawing bestaat uit negen lege hokjes. Hier moet binnen tien seconden de eerste associatie met het genoemde woord getekend worden. De leerlingen van groep 1/2 kunnen nog niet schrijven. Op deze manier kunnen de leerlingen op hun eigen niveau antwoord geven op de toetsvragen. De tekeningen worden tijdens en achteraf geanalyseerd. Zo krijgt de onderzoeker een beeld van het taalvaardigheidsniveau van de leerlingen. Vooraf moeten de te toetsen doelen zijn vastgesteld (Dousma et al. 1997). Het te toetsen doel is de taalvaardigheid van de leerlingen van groep 1/2. Hiervoor worden een aantal woorden gevraagd in de toets. Belangrijk is dat deze woorden zijn aangepast aan de beleavingswereld van de kinderen. In overleg met Hannah Challis (persoonlijke communicatie, 9 januari 2017) zijn er woorden geselecteerd welke geschikt zijn voor de introductie van Engels als vreemde taal aan jonge kinderen. Daarnaast worden er woorden gevraagd die passen bij het thema lente. De respondenten zijn alle 22 leerlingen van groep 1/2. De leerlingen zullen in groepjes van vier de toets maken in een afgesloten, rustige omgeving. Naast het taalvaardigheidsniveau zal de motivatie van de leerlingen onderzocht worden. Na afloop van de toets zullen de kinderen bevraagd worden. De concentratieboog van kleuters is erg kort (Janssen-Vos, 2008). Na de toets is er daarom geen ruimte om nog een lange vragenlijst af te nemen. Daarom zullen er drie korte vragen gesteld worden. Deze vragen zijn eveneens opgenomen in Bijlage H1. Hierbij wordt gekeken naar een mogelijke oorzaak van het taalvaardigheidsniveau. Daarnaast zal de motivatie om Engels te leren gepeild worden.

Wat is de huidige stand van zaken bij de leerkrachten van groep 1/2 met betrekking tot de competenties die ze nodig zijn om Engels te kunnen aanbieden?

Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden wordt er gekeken naar het taalvaardigheidsniveau van de leerkrachten. De onderzoeker wil inzicht krijgen in bepaalde cognitieve vaardigheden, daarom is er gekozen voor toetsen (Bloom, 1956). Het taalvaardigheidsniveau van de leerkrachten wordt op aanraden van Hannah Challis (persoonlijke communicatie, 9 januari 2017) getoetst door middel van een taaltoets van Cambridge (2017). (zie Bijlage I). In deze toets worden 25 schriftelijke meerkeuzevragen gesteld. Na afloop van deze toets kunnen de resultaten omgezet worden naar de taalniveaus van het CEFR. De respondenten zijn twee leerkrachten en een invaller van groep 1/2. Een van de leerkrachten is inmiddels ziek geraakt en zal vervangen worden door een invaller. Deze invaller zal ook de taaltoets maken. Volgens Enever et al (2011) zijn er meer aspecten belangrijk in het geven van een goede les Engels dan het taalvaardigheidsniveau alleen. Daarom zal er ook gekeken worden naar de pedagogische en

didactische vaardigheden van de leerkrachten die nodig zijn om een goede les Engels te geven. Hiervoor zullen de leerkrachten een vragenlijst gebaseerd op het onderzoek van ELLiE (Enever et al, 2011) (zie Bijlage J) invullen. In het onderzoek van ELLiE (Enever et al, 2011) wordt gezegd dat naast de taalvaardigheid van de leerkracht een aantal pedagogische en didactische vaardigheden van groot belang zijn. De leerkrachten moeten lesgeven leuk vinden en de zin van het lesgeven in een andere taal zien. De leerkrachten moeten pedagogisch sterk zijn, daardoor beleven leerlingen succesvolle ervaringen in de eerste fases van het leren van L2. Ook moeten leerkrachten goed in staat zijn de leerlingen taakgericht en geconcentreerd aan het werk te houden. In de enquête zullen deze aspecten gevraagd worden. Als laatste wordt er gevraagd of ze een goed beeld hebben van hoe een les Engels bij kleuters er uit zou moeten zien. Met deze vragenlijst worden de didactische en pedagogische vaardigheden van de leerkrachten in beeld gebracht welke volgens de theorie nodig zijn om een goede les Engels te kunnen geven. Daarnaast krijgt de onderzoeker in beeld of de leerkrachten al weten hoe ze Engels vorm kunnen geven in groep 1/2. De respondenten zijn de twee leerkrachten van groep 1/2 en de invaller.

3.2 Resultaten vooronderzoek

De resultaten van het vooronderzoek kunnen worden onderverdeeld in de resultaten van het bezoek aan de scholen, de resultaten van de bevraging van de leerlingen en de resultaten van de bevraging van de leerkrachten.

3.2.1 Resultaten bezoek koningin Emmaschool en Trinity Language school

Op 21 december 2016 is er een bezoek gedaan aan de koningin Emmaschool in Zwolle. Hierbij is een interview afgenomen bij de vvto-coördinator, Ingeborg de Ruijter. Uit het interview bleek dat de koningin Emmaschool gekozen heeft voor vvto-Engels omdat ze zich wilden profileren ten opzichte van de andere scholen in de buurt. Daarnaast is de visie van de school dat vroeg kennis maken met een nieuwe taal op een positieve manier bijdraagt aan de ontwikkeling van de leerlingen tot wereldburger. De koningin Emmaschool is in het schooljaar 2009-2010 begonnen met vvto-Engels vanaf groep 1. Bij groep 1/2 wordt geen gebruik gemaakt van een methode. De kleuterbouw werkt thematisch en de lessen Engels worden aangepast aan het thema. Er worden vooraf kernwoorden geselecteerd en aangeboden. Hierbij zit er geen eis aan het aantal woorden maar meestal zijn het er tien tot vijftien. Ook wordt er per thema een zin aangeboden die de leerlingen moeten kunnen reproduceren. Om het gevoel van veiligheid voor de leerlingen te kunnen garanderen wordt er gebruik gemaakt van handpoppen voor de leerlingen. Deze handpop mogen de leerlingen gebruiken om de zin te oefenen. Er wordt in de lessen veel gebruik gemaakt van aanschouwelijk materiaal. Zoals prentenboeken, poppen en platen. Daarnaast leren de leerlingen Engelstalige liedjes en wordt het Engels spelenderwijs aangeboden. Er wordt gebruikt gemaakt van de didactiek TPR. Bij de oudere leerlingen wordt er daarnaast ook veel gebruik gemaakt van CLIL. Bij de jongere leerlingen is dit minder. Wel worden er andere activiteiten in het Engels gedaan zoals fruit eten of het jas aantrekken.

Elke week wordt er ongeveer 90 minuten onderwijstijd in het Engels aangeboden. Elke dag wordt er minimaal één activiteit in het Engels gedaan. De koningin Emmaschool is een daltonschool. Ze werken dan ook met portfolio's. In het portfolio is ruimte gemaakt voor Engels. Zo kunnen de kinderen in hun portfolio presenteren wat ze al weten.

Het taalvaardigheidsniveau verschilt sterk per leerkracht. Het streven van de school is om alle leerkrachten op B2 niveau te krijgen. Maar er zijn leerkrachten die hier nog onder zitten, voor deze leerkrachten wordt nascholing aangeboden.

In alle klassen is een kleine Engelse vlag aanwezig. Deze vlag wordt op tafel gezet tijdens de Engelse les. Zo weten de leerlingen dat de leerkracht alleen Engels zal gaan spreken in de les. Ook is er een tafel waarop voorwerpen staan uitgestald die met Groot-Brittannië en de Engelse taal te maken hebben.

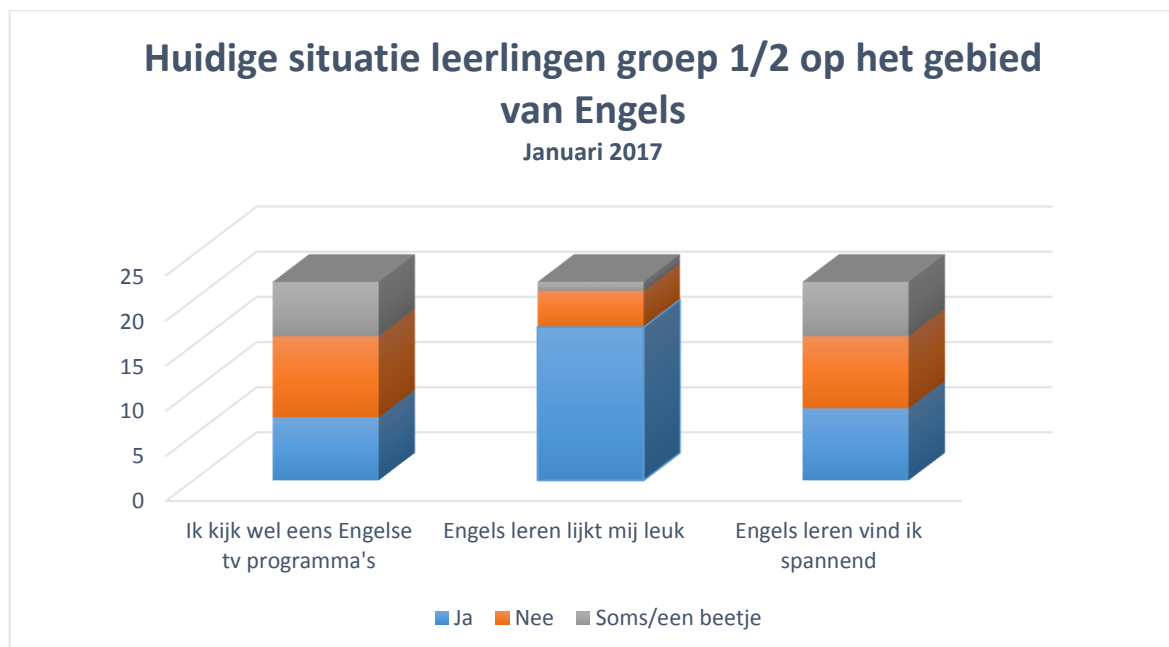
Tijdens de observatie van twee lessen waren alle onderwerpen die besproken zijn met de vvto-coördinator terug te zien. Daarnaast werd er nog gebruik gemaakt van handpoppen. Met deze handpoppen konden de leerlingen de zin van het thema oefenen. Wat opviel was dat de leerkracht ook in het Engels corrigeerde wanneer leerlingen ongewenst gedrag vertoonden. De leerlingen waren bij de lessen betrokken en deden allemaal goed en enthousiast mee aan de les. Ze luisterden stil naar de uitleg en begrepen de opdrachten die gegeven werden goed. De leerlingen konden allemaal woorden en zinnen reproduceren. Dit gold ook voor leerlingen die nog maar net op school waren.

Uit het bevraging met Hannah Challis, locatieleider van de Trinity Language school blijkt dat deze school vvto-Engels op een andere manier vormgeeft dan een gewone basisschool. Deze school is gespecialiseerd in het geven van Engels als vreemde taal. Ze geven Engels als apart vak na schooltijd. De school heeft gemiddeld klassen van zo'n twaalf leerlingen. Het taalvaardigheidsniveau van volwassenen wordt er in kaart gebracht door middel van een taaltoets van Cambridge (2017). Wanneer men op deze school het taalvaardigheidsniveau van zeer jonge leerlingen die nog niet kunnen schrijven wil testen maakt met gebruik van een speeddrawing. Een speeddrawing bestaat bij Trinity Language school uit negen hokjes waarin woorden worden gevraagd aan de leerlingen. De leerlingen hebben per woord tien seconden de tijd om een associatie te tekenen. Naar aanleiding van de analyse van de tekeningen van de speeddrawing kan men inschatten of de kinderen al enige kennis hebben van Engels of nog niet.

3.2.2 Resultaten speeddrawing en bevraging leerlingen

De leerlingen hebben een speeddrawing gemaakt. De gemiddelde score van de speeddrawing was 1,95 uit 9 vragen goed beantwoord. Er waren twee leerlingen die een score van 5 uit 9 behaalden, dit was de hoogste score. Deze kinderen gaven aan veel televisieprogramma's in het Engels te kijken. Daarnaast waren er twee leerlingen die een score van 0 uit 9 behaalden.

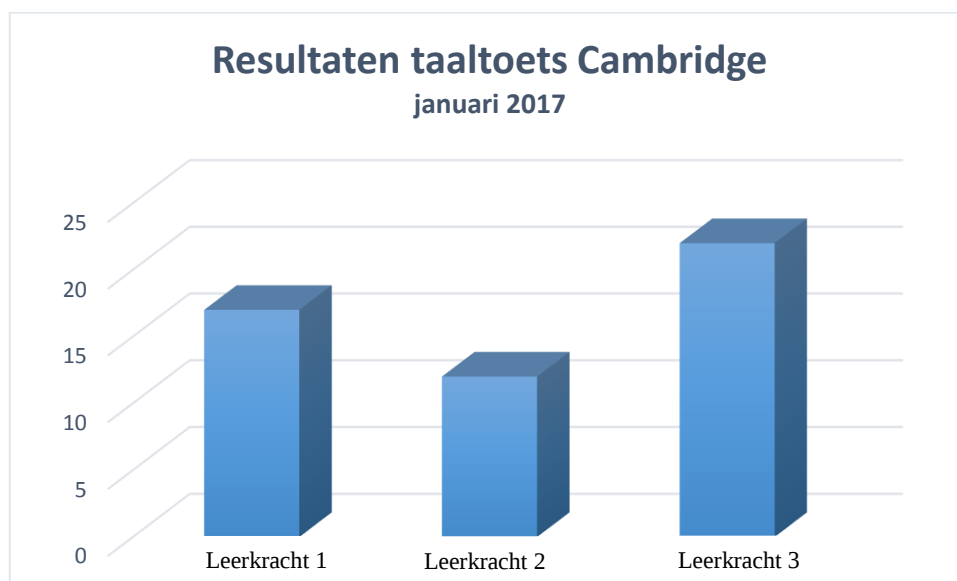
Na afloop van de speeddrawing zijn nog een aantal vragen gesteld met betrekking tot de motivatie. De antwoorden van de gestelde vragen staan in figuur 5 afgebeeld.

Figuur 5. Resultaten bevraging leerlingen januari 2017

3.2.3 Resultaten taaltoets en enquête leerkrachten

De leerkrachten hebben op de taaltoets van Cambridge (2017) 25 vragen ingevuld zodat het niveau van Engels bepaald kon worden. In figuur 6 staan de resultaten weergegeven.

Figuur 6. Resultaten taaltoets Cambridge januari 2017

Een leerkracht heeft een score van 17 uit 25 behaald, dit is te vergelijken met het B1 niveau van het CEFR. Een andere leerkracht heeft een score van 12 uit 25 behaald. Dit is te vergelijken met het niveau A2. De laatste leerkracht heeft een score van 22 uit 25 behaald. Dit is gelijk aan het B2/C1 niveau.

Daarnaast is er een enquête afgenomen op basis van het onderzoek van ELLiE (Enever et al, 2011). Daaruit bleek dat alle leerkrachten lesgeven leuk vinden om te doen. De leerkrachten vinden daarnaast Engels allemaal zinvol om aan te bieden en zijn pedagogisch sterk. Ze kunnen leerlingen allemaal geconcentreerd en taakgericht aan het werk houden. Twee leerkrachten weten niet heel goed hoe ze Engels zouden kunnen aanbieden bij kleuters. Een leerkracht heeft hier helemaal geen beeld van.

3.3 Conclusie vooronderzoek

Er kunnen conclusies getrokken worden uit de interviews en observaties op de andere scholen, de bevraging van de leerlingen en de bevraging van de leerkrachten.

Andere scholen

Op de koningin Emmaschool zijn ze al een aantal jaar bezig met vvto-Engels. Uit het interview bleek dat de school voor vvto-Engels gekozen heeft om vergelijkbare redenen als basisschool de Sprong. Ze hebben hier een spelenderwijze methode van vvto-Engels voor kleuters ontwikkeld. Deze methode lijkt goed te werken bij de leerlingen. Tijdens de lessen zijn de leerlingen betrokken en lijken er ook echt wat van te leren. Er zijn een aantal aspecten waardoor de lessen Engels op deze school zo succesvol zijn. Zo wordt er gebruik gemaakt van een zichtbare scheiding tussen de twee talen. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van handpoppen voor de leerlingen om de leerlingen een veilig gevoel te geven. In de praktijk is te zien dat het voor de leerlingen geen drempel is om in het Engels te spreken. In het algemeen is het belangrijk dat de school ruimte maakt in het onderwijsprogramma voor Engels. Doordat op de koningin Emmaschool elke dag iets aan Engels wordt gedaan is het voor de leerlingen natuurlijk om op school Engels te leren. Ze lijken het niet spannend te vinden om te antwoorden, ook niet wanneer ze nog maar net op school zitten.

Trinity Language school brengt het taalvaardigheidsniveau van volwassenen in kaart door gebruik te maken van een taaltoets van Cambridge (2017). Hierdoor kan het taalvaardigheidsniveau direct gekoppeld worden aan de niveaus van het CEFR. Het taalvaardigheidsniveau van jonge kinderen brengen zij in kaart door gebruik te maken van een taaltoets in de vorm van een speeddrawing. Daarnaast beschikt de school over een groepsplan waarin woorden zijn opgesteld die gebruikt kunnen worden bij de introductie van Engels vreemde taal aan leerlingen die nog nooit eerder in aanraking zijn geweest met Engels. Deze woorden lijken geschikt te zijn om bij de leerlingen van groep 1/2 aan te bieden.

Leerlingen van groep 1/2

Uit de speeddrawing lijkt men te kunnen concluderen dat met een gemiddelde score van 1,95 uit 2 de leerlingen van groep 1/2 een redelijk laag niveau van Engels te hebben. Er zijn twee leerlingen die een redelijk niveau hebben met 5 van de 9 goed. De rest van de klas weet weinig tot zeer weinig woorden. Wel lijkt het grootste gedeelte van de klas Engels leuk om te leren. Ongeveer een derde van de klas lijkt Engels leren spannend en een derde van de klas lijkt Engels leren een beetje spannend. Het is dus belangrijk dat Engels op een veilige manier aangeboden wordt in groep 1/2.

Leerkrachten van groep 1/2

Twee van de drie leerkrachten lijken een lager taalvaardigheidsniveau te hebben dan volgens de theorie ideaal zou zijn. Hier zou dus door de school en de leerkrachten aan gewerkt moeten worden. In zes weken is het echter lastig de taalvaardigheid van de leerkrachten te verbeteren. Dit is een langdurig proces en hier zal in het ontwerp dan verder ook niet op in gegaan worden. Volgens Enever et al (2011) is taalvaardigheid echter niet de enige belangrijke factor. Ook didactisch en pedagogisch gezien zijn er een aantal vaardigheden die een leerkracht moet bezitten om een goede Engelse les te kunnen geven. Uit de enquête die deze vaardigheden test blijkt dat alle leerkrachten hier voldoende op scoren. De leerkrachten zijn dus wel geschikt om een les Engels te geven. Geen enkele leerkracht lijkt goed te weten hoe ze een les Engels kunnen vormgeven. Het is dus belangrijk om hier duidelijke handvaten in te geven.

Naar aanleiding van het vooronderzoek zijn er een aantal punten vanuit de praktijk die meegenomen worden bij de invoering van het ontwerp:

- Engels moet spelenderwijs bij kleuters aangeboden worden (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- De leerlingen moeten zich veilig voelen in de lessen.
- Er wordt minimaal 1 liedje per week aangeboden (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- Er worden per thema vooraf een aantal kernwoorden geselecteerd en aangeboden (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- Er wordt per thema één zin uitgekozen die de leerlingen moeten kunnen reproduceren (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- Elke dag moet er een activiteit in het Engels gedaan worden en er moet twee keer per week een les Engels gegeven worden. Deze les duurt dan 30 minuten per keer (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- Er moet een duidelijk zichtbare scheiding tussen de twee talen zijn. (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- Er moet de gehele les in het Engels gesproken worden door de leerkracht (Hannah Challis, persoonlijke communicatie, 9 januari 2017).
- Er moet veel gewerkt worden met beeldvormers (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- Het taalvaardigheidsniveau van de leerlingen ligt laag, hier moet rekening gehouden worden bij het aanbod. Het niveau mag niet te hoog liggen.
- De leerkrachten moeten duidelijke handvaten krijgen hoe ze Engels vorm kunnen geven.

4. Onderzoek naar het ontwerp

In dit hoofdstuk worden de ontwerpcriteria, beschrijving van het ontwerp en de methoden van dataverzameling weergegeven. Daarnaast worden de data-analyse en de randvoorwaarden bij het monitoren en meten van het ontwerp vermeld. Ook de resultaten van onderzoek naar het ontwerp komen aan bod. Tenslotte wordt de conclusie van het onderzoek naar het ontwerp gepresenteerd.

4.1 Methode onderzoek naar het ontwerp

4.1.1 De ontwerpcriteria

Uit de conclusies van het literatuuronderzoek en het vooronderzoek zijn ontwerpcriteria opgesteld:

- Het ontwerp moet aansluiten bij de (dalton)visie van de school.
- Engels spelenderwijs en met behulp van liedjes aangeboden worden (EarlyBird, n.d.).
- Er wordt minimaal 1 liedje per week worden aangeboden (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- Er worden per thema vooraf een aantal kernwoorden geselecteerd en aangeboden (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- Er moet minimaal 60 minuten per week Engelse les aangeboden worden (Unsworth et al, 2012). Daarbij wordt er elke dag een activiteit in het Engels gedaan en er twee keer per week een echte les in het Engels gegeven worden. Deze les duurt dan 30 minuten per keer (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).
- Er moet een duidelijk zichtbare scheiding tussen de twee talen zijn (Onderwijsraad, 2008) in de vorm van een Engelse sjaal.
- Er moet een accent liggen op de mondelinge taalvaardigheid (SLO, 2011).
- Er moet de gehele les in het Engels gesproken worden door de leerkracht (Oskam, 2008).
- Er moet een Engelse tafel/hoek in de klas aanwezig zijn waarop voorwerpen kunnen worden uitgesteld (Ingeborg de Ruijter, persoonlijke communicatie, 21 december 2016).

4.1.2 Beknopte omschrijving van het ontwerp

Aan de hand van de ontworpen ontwerpcriteria is er een ontwerp in de vorm van een lessenserie ontwikkeld. Dit ontwerp is een manier om Engels vorm te geven binnen het onderwijsprogramma. De deelnemers zijn de leerlingen van groep 1/2 de Bijenkorf (22 leerlingen) en de twee leerkrachten en de invaller.

Het ontwerp zal gedurende zes weken lang uitgevoerd worden in groep 1/2 door alle leerkrachten. Dit zal gebeuren in week 5 tot en met 11. Het ontwerp wordt elke dag uitgevoerd, maar er zal niet elke dag hetzelfde gebeuren. De onderdelen van het ontwerp zijn gebaseerd op de literatuurstudie en op het vooronderzoek. Gezien de relatief korte duur van de uitvoering van het ontwerp is er een selectie gemaakt van wat er aangeboden zal worden. Hierbij is rekening gehouden met de behoeften van de groep.

Het ontwerp zal in de eerste week geïntroduceerd moeten worden bij zowel de leerlingen als de leerkrachten. Hierbij zullen zowel de leerlingen als de leerkrachten de kans krijgen om aan het

ontwerp te winnen. De lessen zijn iets korter (10/15 minuten) en de leerkrachten krijgen de kans om eens te proberen een activiteit in het Engels te doen.

Kernwoorden

Het ontwerp zal uitgevoerd worden in het thema beroepen en lente. Tijdens thema beroepen zullen de leerlingen voor het eerst in aanraking komen met Engels. Daarom is er gekozen om wat meer algemene woorden aan te bieden. Deze algemene woorden kunnen leerlingen in veel situaties inzetten. Deze woorden zijn opgevraagd bij Hannah Challis (persoonlijke communicatie) van Trinity Language School. Deze school is gespecialiseerd in het aanbieden van Engels aan jonge leerlingen. De woorden van thema lente zijn uit de taalmethode van de groep gehaald (Onderbouwd, 2017). Hierbij zijn een aantal kernwoorden vertaald naar het Engels.

Introductie:

Woorden: hello, goodbye, red, green, blue, yellow, one, two, three.

Zin: What's your name? My name is..

Lente:

Woorden: Flower, sun, tree, chicken, egg, cow, calf, horse, foal, sheep, lamb.

Zin: How old are you? I'm ... years old.

Liedjes

Elke week zal een ander liedje worden aangeboden. Omdat de leerlingen in deze lessenserie voor het eerst kennis maken met Engels zijn er wederom tijdens de eerste drie weken algemene liedjes die de leerlingen later tijdens de lessen Engels kunnen blijven toepassen.

Week 1: Hello

Week 2: I see something blue

Week 3: Bye bye goodbye

Week 4: Rain rain go away

Week 5: I like the flowers

Week 6: Mary had a little lamb.

Aankleding klas

Er zal volgens de ontwerpcriteria een Engelse tafel gemaakt worden. Zodat de leerlingen dagelijks de tafel zien en in aanraking komen met Engels. Hierbij is tevens een Engelse sjaal aanwezig. Wanneer de leerkracht deze om doet spreekt de leerkracht alleen nog maar Engels.

Momenten in het Engels

Er wordt elke dag iets in het Engels aangeboden. Op maandag en vrijdag zijn de vaste momenten voor Engelse les. Deze les duurt 30 minuten per keer. Op de andere dagen wordt er afwisselend in het Engels de jas aangetrokken, brood gegeten of fruit gegeten.

4.1.3 Methoden van dataverzameling (monitoren van het ontwerp)

Monitoren van het ontwerp:

Er zal een logboek bijgehouden worden door alle leerkrachten van groep 1/2. In een logboek is ruimte om systematisch ervaringen en overdenkingen vast te leggen. Verstandig is om op voorhand een aantal aandachtspunten te noteren (van der Donk en van Lanen, 2014). Voor het

ontwerp zijn twee varianten logboeken ontworpen. Deel één is voor de lessen op maandag en vrijdag (zie Bijlage K1). Hierbij worden de leerkrachten gevraagd bij te houden hoe de lessen gingen. Van te voren zijn de volgende vragen opgesteld. Zijn de doelen behaald? En zijn de leerlingen betrokken geweest bij de les? Daarnaast is er ruimte voor de leerkrachten om opmerkingen te plaatsen. Zo kunnen halverwege het ontwerp zo nodig aanpassingen gedaan worden wanneer uit het logboek blijkt dat een aspect van het ontwerp niet goed loopt.

In deel twee (zie Bijlage K2) is ruimte voor aantekeningen van de andere activiteiten in het Engels op dinsdag, woensdag en donderdag. Er wordt hierin niet iets specifiek gevraagd omdat er niet aan doelen gewerkt wordt. Er is enkel ruimte voor het noteren van opvallende zaken.

4.1.4 Methoden van dataverzameling (meten van het ontwerp)

Tijdens het vooronderzoek (januari 2017) hebben de leerlingen een speeddrawing gemaakt van Engelse woorden.

Halverwege het ontwerp (februari 2017) en na afloop van het ontwerp (maart 2017) zullen de leerlingen de speeddrawing overnieuw maken (zie Bijlage H2 & H3). Er worden iets andere woorden gevraagd dan bij de speeddrawing aan het begin van het ontwerp. Er zullen nu enkel de reeds aangeboden woorden getoetst worden. In februari zullen dit de introductie woorden zijn en in maart zijn het woorden rondom thema lente. Bij de speeddrawing wordt gemeten of het Engels wat in deze lessenserie aangeboden wordt effectief is. Steken de leerlingen iets op? Hebben ze de woorden onthouden? De respondenten zijn alle 22 leerlingen van groep 1/2.

Tijdens het vooronderzoek (januari 2017) hebben de leerkrachten een enquête ingevuld. Na afloop van het ontwerp (maart 2017) zullen de leerkrachten de enquête opnieuw invullen. Hierbij zullen precies dezelfde vragen gesteld worden. Er zal gekeken worden of de leerkrachten na afloop van het ontwerp een beter beeld hebben van hoe ze een les Engels vorm kunnen geven. De respondenten zijn de twee leerkrachten en de invaller van groep 1/2.

4.2 Resultaten onderzoek naar het ontwerp

Het ontwerp is gedurende een periode van zes weken uitgevoerd. Door middel van de speeddrawings ingevuld door de leerlingen, het logboek ingevuld door de leerkrachten en de vragenlijsten ingevuld door de leerlingen en leerkrachten kan er geanalyseerd worden. Bij dit onderdeel zullen de resultaten van het ontwerp beschreven en geanalyseerd worden. Hiermee wordt antwoord gegeven op de deelvraag: ‘wat is het effect van het ontwerp in de praktijk?’

4.2.1 Resultaten bij het monitoren van het ontwerp

Tijdens de uitvoering van het ontwerp is er een logboek bijgehouden door de leerkrachten van groep 1/2. Wat opvalt is dat de leerkrachten zich aan de eisen gehouden hebben en alle dagen iets in het Engels gedaan hebben. Belangrijke punten die zowel bij het ontwerp op papier als bij de uitvoering van het ontwerp zijn teruggekomen zijn:

- Er is elke dag iets aan Engels gedaan.
- Er is twee keer per week Engelse les gegeven.
- De leerlingen hebben elke week een nieuw Engels liedje geleerd.
- Bij het spreken in het Engels door de leerkracht is er gebruik gemaakt van een ‘Engelse’ sjaal.
- Er zijn vooraf kernwoorden geselecteerd en aangeboden. In de eerste drie weken zijn er introductiewoorden aangeboden en in de weken daarna zijn er lentewoorden aangeboden.
- Er is een Engelse kast gemaakt waarop de materialen voor de les Engels staan uitgesteld.
- De leerlingen hebben een Engels blad gemaakt voor in het portfolio.

Tijdens de uitvoering van het ontwerp is er niet door alle leerkrachten Engelse les gegeven. Er is voor gekozen om de lessen door Anthonia Veldstra te laten uitvoeren. Dit omdat er een collega ziek is geraakt. Deze leerkracht is vervangen door een invaller die op maandag en dinsdag werkt. Deze invaller heeft onvoldoende van het onderzoeksproces meegekregen te kunnen garanderen dat het onderzoek wordt uitgevoerd zoals van te voren bedacht. Daarnaast is het nog onzeker wanneer de eerder genoemde ziek geraakte leerkracht terug kan komen. Door deze redenen is er voor gekozen de invaller niet de lessen te laten geven. Wel heeft de invaller andere dingen in het Engels gedaan met de leerlingen op haar werkdagen. Hierbij heeft ze bijvoorbeeld de liedjes gezongen die geoefend zijn in de lessen en heeft ze bijvoorbeeld het fruit eten in het Engels gedaan. Anthonia Veldstra heeft de lessen op maandag gegeven.

Uit het logboek blijkt dat de leerlingen tijdens de lessen telkens zeer betrokken waren. Bij alle lessen die zijn gegeven in het ontwerp is dit aangegeven in het logboek. Daarnaast gaven de leerlingen tijdens de lessen aan dat ze de liedjes het leukst vonden om te doen. De leerlingen hebben in totaal zes liedjes geleerd. Ze kunnen twee zinnen uitspreken en ongeveer achttien woorden zeggen. Tijdens het oefenen van de zinnen is er gebruik gemaakt van een handpop. De leerlingen durfden hierbij allemaal de Engelse zin uit te spreken.

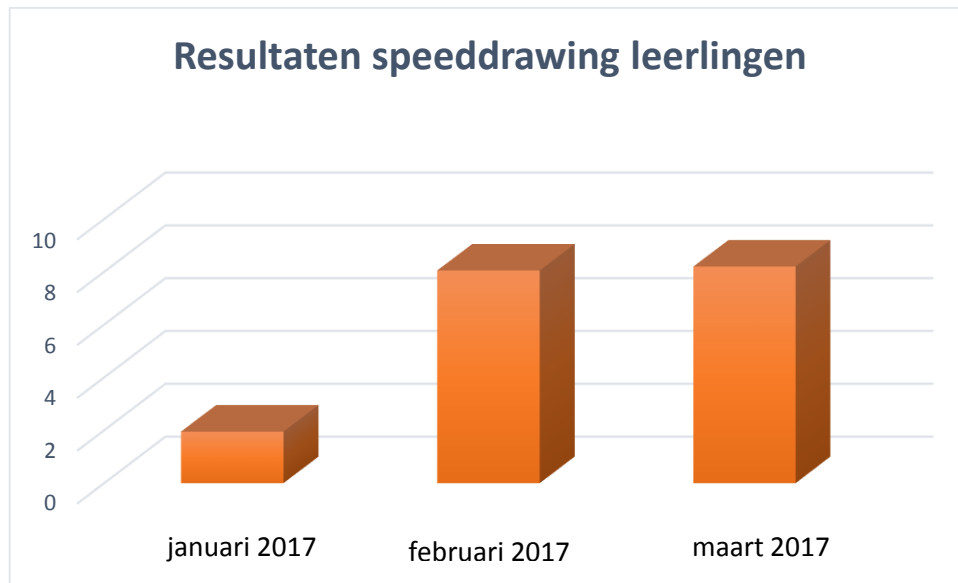
4.2.2 Resultaten bij het meten van het ontwerp

De resultaten bij het meten van het ontwerp kunnen onderverdeeld worden in twee onderdelen: de resultaten van de leerlingen en de resultaten van de leerkrachten.

4.2.2.1 Resultaten speeddrawing leerlingen

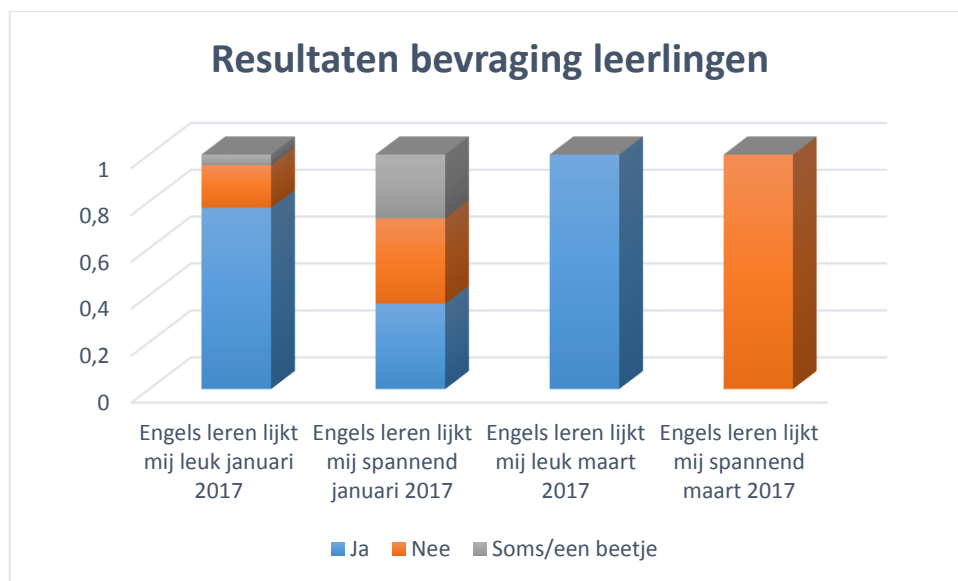
Halverwege het ontwerp is er een speeddrawing afgenomen waarin de woorden van het eerste thema getoetst werden. De gemiddelde score van deze speeddrawing was: 8,05 van de 9 woorden goed. Hierbij was het laagst behaalde resultaat 5 van de 9 en waren er tien leerlingen met een score van 100%.

Na afloop van het ontwerp is nogmaals een speeddrawing afgenomen. Hierin werden dezelfde woorden getoetst als bij de beginmeting. De gemiddelde score van deze speeddrawing was 8,2 van de 9 woorden goed. Hierbij was het laagst behaalde resultaat 0 van de 9 en was er een leerling die een score van 5 uit 9 behaalde. Daarnaast waren er zestien leerlingen die een score van 100% hebben behaald. In figuur 7 zijn de resultaten afgebeeld samen met de resultaten van de speeddrawing die aan het begin van het ontwerp is afgenomen.

Figuur 7. Resultaten speeddrawing leerlingen.

Ook zijn de leerlingen nogmaals bevraagd over Engels. In figuur 8 is af te lezen wat ze hierop antwoordden.

Figuur 8. Resultaten bevraging leerlingen.

In de resultaten van de bevraging van januari 2017 is te zien dat er een aantal leerlingen aangaven dat het ze niet leuk leek om Engels te leren. In maart 2017 is dit veranderd, alle leerlingen geven aan dat het ze leuk lijkt om Engels leren. In januari 2017 gaven daarnaast een aantal leerlingen aan Engels leren spannend te vinden. In maart 2017 vindt geen één leerling het meer spannend om Engels te leren.

4.2.2.2 Resultaten enquête leerkrachten

Na afloop van het ontwerp is de enquête gebaseerd op het onderzoek van ELLiE opnieuw afgenomen. Hieruit bleek dat de leerkrachten zichzelf pedagogisch en didactisch op dezelfde wijze als tijdens de beginmeting voldoende in staat achten om een goede les Engels te geven. Daarnaast werd er gevraagd of de leerkrachten wisten hoe ze Engels op een goede manier

konden aanbieden bij de kleuters. Hierop antwoordden alle drie de leerkrachten positief. Ze gaven aan alle drie een heel goed beeld te hebben van hoe ze Engels bij kleuters kunnen aanbieden.

4.3 Conclusie onderzoek naar het ontwerp

De laatste deelvraag kan nu beantwoord worden: *‘Wat is het effect van het ontwerp in de praktijk?’*

Leerlingen

Door het ontwerp hebben de leerlingen van groep 1/2 kennis gemaakt met Engels. Engels is aangeboden op een spelenderwijze manier met liedjes (EarlyBird, n.d.). Uit de resultaten blijkt dat de leerlingen na afloop van het ontwerp gemiddeld zo’n 16 woorden kunnen zeggen in het Engels en 2 vragen kunnen beantwoorden. Daarnaast kennen ze zes liedjes. Voorafgaand aan het onderzoek kenden de kinderen gemiddeld nog maar 1,95 woorden. Er lijkt dus sprake te zijn geweest van een grote vooruitgang in de taalvaardigheid en het ontwerp lijkt effectief te zijn geweest.

Daarnaast kwam tijdens de uitvoering van het ontwerp naar voren dat de leerlingen zeer betrokken waren bij de lessen. Tijdens de bevraging aan het einde van het ontwerp gaf 100% van de leerlingen aan Engels leuk te vinden. Voorafgaand aan het ontwerp was dit nog 77% van de leerlingen. De leerlingen kijken na afloop dus op een positievere manier naar Engels dan voorafgaand aan het ontwerp het geval was. Ook vond niemand van groep 1/2 het spannend om Engels te leren. De leerlingen lijken zich dus veilig gevoeld te hebben in de lessen.

Kijkend naar de resultaten van het ontwerp lijkt het ontwerp succesvol te zijn geweest. Het effect van het ontwerp op de leerlingen is dat ze op een positieve manier kennis gemaakt hebben met Engels en er vooruitgang door geboekt hebben in hun taalvaardigheid. Wanneer er gekeken wordt naar de kerndoelen van het SLO (n.d.) lijkt het alsof dit ontwerp bijgedragen heeft aan het ontwikkelen van een positieve houding van de leerlingen ten opzichte van Engels.

Leerkrachten

De leerkrachten hebben tijdens het ontwerp voor het eerst kennis gemaakt met Engels voor kleuters. Ze hebben hierbij niet allemaal les kunnen geven, wel hebben ze allemaal kleine activiteiten in het Engels kunnen aanbieden. In de lessen werd er gebruik gemaakt van een duidelijke scheiding tussen de twee talen in de vorm van een Engelse sjaal (Onderwijsraad, 2008). Door op alle dagen iets aan Engels te doen hebben alle leerkrachten kennis kunnen maken met Engels. Ondanks dat het taalvaardigheidsniveau van de leerkrachten niet op C1 niveau ligt wat door Unsworth et al (2012) als ideaal gezien wordt, hebben de leerkrachten wel de benodigde pedagogische en didactische vaardigheden in huis om een goede les Engels te geven (Enever et al, 2011). De leerkrachten hebben allemaal activiteiten in het Engels gedaan met de kinderen. De leerkrachten geven aan in de enquête aan het einde van het ontwerp dat ze nu een goed beeld hebben van hoe ze Engels vorm kunnen geven bij kleuters. Dit is een verbetering ten opzichte van de antwoorden van de enquête afgenomen vooraf aan het ontwerp. Het effect van het ontwerp is dat de leerkrachten nu een veel beter beeld van hoe Engels op een goede manier kan worden aangeboden bij kleuters dan dat ze voor het ontwerp hadden.

De onderzoeksvraag die centraal stond tijdens dit onderzoek was: *Hoe kan de leerkracht vvtto-Engels begeleiden bij groep 1/2?*

De leerkracht moet Engels spelenderwijs met behulp van liedjes aanbieden bij de leerlingen van groep 1/2 (Berkhout – Schouten, 2015 ; EarlyBird, n.d.). Daarnaast kan Engels thematisch worden aangeboden door het aan te passen op het reeds gebruikte thema bij de kleuters. Op deze manier past Engels binnen de belevingswereld van de leerlingen. Wanneer dit gedaan

wordt zijn de leerlingen enthousiast en betrokken bij de les. Belangrijk is dat leerlingen zich veilig voelen om in het Engels te gaan spreken. Hiervoor kan de leerkracht gebruik maken van een didactisch hulpmiddel in de vorm van handpoppen voor de leerlingen. Uit de praktijk blijkt dat de leerlingen met behulp van deze handpop Engels lijken te spreken zonder het eng te vinden. Omdat er sprake is van simultane taalverwerving is het belangrijk om een duidelijk zichtbare scheiding aan te brengen tussen de twee talen (Onderwijsraad, 2008). Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door een sjaal in de klas te hangen die de leerkracht om doet zodra hij Engels begint te spreken. Tijdens de uitvoering van het ontwerp bleek dat op deze manier de twee talen niet door elkaar gehaald werden door de leerlingen. Het is belangrijk dat de leerkracht de gehele les Engels blijft spreken. Er is sprake van een significant verschil in effect van de lessen wanneer er minimaal 60 minuten per week Engels aangeboden wordt (Unsworth et al, 2012). Uit de praktijk blijkt dat wanneer er twee keer per week een les Engels van 30 minuten gegeven wordt en er daarnaast elke dag een kleine activiteit in het Engels gedaan wordt, de leerlingen veel onthouden van de lessen. Wanneer bovenstaande aandachtspunten voor Engels als vreemde taal aan jonge kinderen in de praktijk toegepast worden blijkt uit de praktijk dat de leerlingen gemotiveerd en betrokken deelnemen aan de lessen. Ze hebben er zichtbaar plezier in. De leerkrachten geven aan deze manier van Engels zelf goed te kunnen toepassen. Ze hebben voldoende handvaten en weten nu goed hoe ze Engels kunnen begeleiden bij groep 1/2.

5. Discussie

In dit hoofdstuk staan beperkingen van het onderzoek beschreven. Van der Donk en van Lanen (2014) stellen dat elk onderzoek leidt tot nieuwe vragen. Door deze vragen te inventariseren en te vermelden ontstaan er mogelijkheden voor vervolgonderzoek. Deze vervolgvragen zijn te vinden in dit hoofdstuk. Als laatste volgen er aanbevelingen voor de praktijk.

Het literatuuronderzoek zou mogelijk op een aantal punten verbeterd kunnen worden. Omdat dit onderzoek in een relatief kort tijdbestek plaats heeft gevonden zijn er keuzes gemaakt in de hoeveelheid literatuur die gebruikt is. De nadruk in de literatuurstudie heeft gelegen op de didactiek van vvto-Engels en het proces van het leren van een tweede taal. Er zou nog dieper ingegaan kunnen worden op de intrinsieke en extrinsieke motivatie van de Nederlandse leerlingen op het gebied van Engels als vreemde taal.

Het vooronderzoek zou verbeterd kunnen worden door de motivatie van de kinderen op een andere manier te achterhalen. Wanneer er in de literatuurstudie verder onderzoek naar was gedaan zou hier meer informatie over beschikbaar zijn. Daardoor zou de onderzoeker andere onderzoeksinstrumenten kunnen inzetten om de motivatie van de kinderen te meten. Zo was wellicht een meer valide resultaat behaald.

Het ontwerp zou verbeterd kunnen worden wanneer de lessen ook door andere leerkrachten gegeven zouden worden. Op dit moment lijkt het ontwerp goed bruikbaar voor de leerlingen van groep 1/2 op basisschool de Sprong. Door de situatie met een ziek geworden collega is er niet de mogelijkheid ontstaan voor alle leerkrachten om mee te doen aan het geven van de lessen. Daardoor hebben niet alle leerkrachten het geven van lessen kunnen ervaren. Een discussiepunt is of er door andere leerkrachten hetzelfde resultaat behaald zou worden als dat er nu is behaald. De lessen zijn nu gegeven door de leerkracht wie ook het onderzoek heeft gedaan. Wanneer een leerkracht met minder kennis van het proces de lessen had gegeven was het wellicht anders gelopen.

Door dit onderzoek heeft basisschool de Sprong een goed beeld gekregen van hoe vvto-Engels kan worden begeleid in de onderbouw. Wanneer er verder onderzoek gedaan wordt naar dit onderwerp zou een vervolgvraag kunnen zijn: *Hoe kan een leerkracht vvto-Engels begeleiden in de middenbouw?* Door het beantwoorden van deze vraag zou de school een doorgaande leerlijn kunnen ontwikkelen van groep 1 tot groep 8. De middenbouw is een interessant vraagstuk omdat men in de middenbouw te maken heeft met het aanvankelijke leesproces waar veel tijd in gaat zitten en wat erg belangrijk is. Er is dus minder tijd over voor Engels. Het is daarom belangrijk dat hier nog goed onderzoek naar gedaan wordt wanneer een school graag Engels wil aanbieden van groep 1 tot en met groep 8.

Aanbevelingen voor de praktijk zijn:

- Bied Engels voor kleuters spelenderwijs aan met behulp van liedjes (Berkhout – Schouten, 2015 ; EarlyBird, n.d.).
- Kijk goed naar welke woorden er aangeboden worden. Ze moeten goed binnen de belevingswereld van de leerlingen passen. Dit kan versterkt worden door de woorden aan te passen aan het thema waarmee de leerlingen werken.
- De leerkracht is belangrijk. Niet alleen het taalvaardigheidsniveau maar ook de pedagogische en didactische kwaliteiten van de leerkracht doen er toe.
- Zorg voor een veilige situatie waarin de leerlingen Engels durven te spreken. Dit kan door bijvoorbeeld handpoppen te gebruiken.

- Zorg voor een duidelijk zichtbare scheiding tussen de twee talen (Onderwijsraad, 2008).
- Spreek als leerkracht de gehele les in het Engels.
- Houd een logboek bij met wat er in de klas gedaan wordt aan Engels. En praat hierover met collega's zodat alle collega's betrokken zijn bij het proces.
- Zorg voor een stimulerende leeromgeving waarin Engels terug te vinden is in de vorm van beeldvormers.
- Zorg voor ruimte voor tweemaal per week Engels in het lesrooster.

Literatuurlijst

- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek! Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Baarda, D.B., de Goede, M.P.M. & Teunissen, J. (2001). *Kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- Bloom, B.S. (red.) (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook I: Cognitive Domain*. New York: McKay.
- Bodde – Alderlieste, M., & Schokkenbroek, J. (2011). *Engels in het basisonderwijs*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Bodde – Alderlieste, M., Sleeboom, P., & van Toorenburg, H. (2002). *Oriëntatie op Engels in het basisonderwijs*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Berkhout – Schouten (2015). Jonge kinderen leren door te spelen. *Driestar educatief*. Verkregen via: <https://www.driestar-educatief.nl/advies-en-begeleiding/andere-doelgroepen/blogs/jonge-kinderen-leren-door-te-spelen>
- British Council. (2005). L1. Verkregen via: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/l1>
- Cambridge. (2017). Test your English. *Cambridge University Press*. Verkregen via: <http://www.cambridgeenglish.org/test-your-english/>
- Council of Europe. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cremer, M., Dingshoff, D., de Beer, M., & Schoonen, R. (2011). *Do word associations access word knowledge? A comparison of L1 and L2, child and adult word associations*. *International Journal of Bilingualism*, 15(2).
- Dousma, T., Horsten, A. & Brants, J. (1997). *Tentamineren*. Hoger Onderwijs Reeks. Groningen: Wolters- Noordhoff.
- EarlyBird (n.d.) *Meer, beter en vroeger Engels*. Verkregen via : [http://www.earlybirdie.nl/index.php?page=VVTO-Meer, beter en vroeger Engels&pid=183](http://www.earlybirdie.nl/index.php?page=VVTO-Meer,%20beter%20en%20vroeger%20Engels&pid=183)
- Enever, J., Krikhaar, E., Lindgren, E., Lopriore, L., Lundberg, G, Mihaljevic Djigunovic, J. . . . Tragant Mestres, E. (2011). *Early Language Learning in Europe*. Cambridge England: British Council.
- EP nuffic (n.d.). Informatie over vroeg vreemdetalenonderwijs. *EP nuffic*. Verkregen via: <https://www.epnuffic.nl/primair-onderwijs/talenonderwijs/vroeg-vreemdetalenonderwijs-vvto>

- Goorhuis-Brouwer, S.M., & De Bot, C.L.J., (2010). *Impact of early language teaching on L1 and L2 development in children in Dutch schools*. International Journal of Bilingualism, (3), 289–302.
- Herder, A., & de Bot, K. (2005). Vroeg vreemdetalenonderwijs in internationaal perspectief. *EP Nuffic*. Verkregen via: <https://www.epnuffic.nl/publicaties/vind-een-publicatie/vroeg-vreemdetalenonderwijs-in-internationaal-perspectief-literatuurstudie.pdf>
- Huizenga, H., & Robbe, R. (2013). *Basiskennis taalonderwijs*. Groningen: Noordhoff uitgevers.
- Jansonius-Schultheiss, K., Drubbel, A.M.A. & Hoogenkamp, G.M. (2009). *Handboek psychodiagnostiek voor de hulpverlening aan kinderen*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Janssen-Vos, F. (2008). *Basisontwikkeling voor peuters en de onderbouw*. Assen: Van Gorcum.
- Nederlandse Dalton vereniging. (n.d.). Kernwaarden. *Nederlandse daltonvereniging*. Verkregen via: <http://www.dalton.nl/daltononderwijs/kernwaarden>
- Onderbouwd (2017). Woordenboek lente. *Onderbouwd*. Verkregen via: <https://www.onderbouwdonline.nl/dashboard/3/1/7>
- Onderwijsraad (2008). *Vreemde talen in het onderwijs*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Oskam, S. (2008). *Praktische didactiek voor Engels in het basisonderwijs*. Bussum: Coutinho.
- Persson, L. (2012). Engels voor kleuters: Een eerste verkenning naar de vormgeving van vroeg vreemdetalenonderwijs in Nederland. *Levende Talen Tijdschrift*. Verkregen via: <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/lt/article/view/140/137>
- Platform Onderwijs 2032. (n.d.). Taalvaardigheid. *Platform Onderwijs 2032*. Verkregen via: <http://onsonderwijs2032.nl/taalvaardigheid/>
- Schuster, B. (2005). Did a foreign language in the elementary schools (FLES) program in a Kansas school district affect students' academic achievement in English? *Foreign Language Annals*, 38(3), 344-356.
- SLO (2011). Engels in het basisonderwijs, vakdossier. *TULE SLO*. Verkregen via: <http://www.slo.nl/downloads/2011/engels-in-het-basisonderwijs-vakdossier.pdf/>
- SLO. (n.d.). Informatie over kerndoelen en leerlijnen. *Tule SLO*. Verkregen via: <http://www.tule.slo.nl>
- Taylor, C., & Lafayette, R. (2010). Academic achievement through FLES: a case for promoting access to foreign language study among young learners. *The Modern Language Journal*, 94(1), 22-42.

- Unsworth, S., de Bot, K., Persson, L., & Prins, T. (2012). Eindverslag FliPP. *Universiteit Utrecht & Universiteit Groningen*. Verkregen via:
<https://www.epnuffic.nl/publicaties/vind-een-publicatie/eindverslag-flipp-november-2012.pdf>
- Van de Craats, I., (2006) *Dat is andere taal*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Van den Broek, E., de Graaff, R., Unsworth, S., & van der Zee, V. (2014). *Voorstudie Pilot Tweektalig Primair Onderwijs*. Groningen: Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs.
- Van der Donk, C., & van Lanen, B. (2014). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Coutinho.
- Van Zweden, C. (2014). Vroeg starten met engels. JSW. Verkregen via:
http://www.corienvanzweden.nl/images/pdf/98-06_VanZweden-VroegstartenmetEngels.pdf
- Wallace, M. J. (1991). *Training foreign language teachers: a reflective approach*. Cambridge: Cambridge teacher training and development.

Bijlagen

Bijlage A. Evaluatie

Onderzoeksproces

Al vrij snel was voor mij duidelijk waar ik onderzoek naar wilde gaan doen. Door mijn ervaringen als leerkracht Engels in Spanje was ik erg geïnteresseerd in Engels als vreemde taal. Toen de school aangaf hier ook geïnteresseerd in te zijn was het onderwerp wel duidelijk. In de praktijk had ik ervaring opgedaan als leerkracht Engels maar theoretisch had ik nog weinig kennis van Engels. Ook zou ik me nu toespitsen op Engels als vreemde taal aan hele jonge kinderen. Iets waar ik wel wat van af dacht te weten, maar al snel bleek dit slechts het topje van de ijsberg aan beschikbare kennis.

Tijdens de hoor- en werkcolleges werd mij al snel duidelijk hoe ik moest beginnen met het onderzoek. Het begon zoals hierboven beschreven met de onderwerpkeuze. Daarna was het tijd om mijn onderzoeksvoorstel te gaan schrijven. Tijdens de consultaties heb ik hier met mijn thesisbegeleidster en medestudenten over gesproken. Ik kwam er al snel achter dat ik dit een fijne manier van feedback vond. Het gaf mij een elke keer weer een stimulans om zelfstandig door te werken. Door de frequentie van de consultaties, zo'n eens per drie tot vier weken, had ik elke keer weer een nieuwe stimulans om verder te gaan.

Na een aantal keer feedback werd mijn onderzoeksvoorstel goedgekeurd. Ik mocht nu beginnen met mijn theoretisch kader. Al snel werd duidelijk dat er meer dan genoeg literatuur te vinden was over mijn onderwerp. Ik vond het erg interessant om meer theoretische verdieping te krijgen over het onderwerp. Wel liep ik er al snel tegen aan dat ik moest gaan bepalen wat wel of niet relevant was voor mijn eigen onderzoek. Ook ging ik in de praktijk een aantal zaken onderzoeken in mijn vooronderzoek. Het was met name erg interessant om met andere scholen in gesprek te gaan over de keuzes die zij gemaakt hadden. Dit werkte zowel inspirerend als motiverend voor mijzelf.

Toen ik mijn vooronderzoek had afgerond was het tijd om mijn ontwerp te schrijven. Ik vond het erg leuk om na een half jaar met een bepaald onderwerp bezig te zijn, nu iets in de praktijk te gaan uitvoeren. Wel vond ik het erg spannend en twijfelde ik of ik wel een ontwerp van voldoende kwaliteit inleverde. Na een aantal keer feedback werd het ontwerpvoorstel gelukkig goedgekeurd en mocht ik het echt gaan uitvoeren in de praktijk.

In de praktijk werkte mijn ontwerp fantastisch, ik werd er zelf erg enthousiast van en de kinderen ook. Ook kreeg ik van mijn stageschool meerdere malen de vraag welke methode ik gebruikte. Dit was een gigantisch compliment aangezien ik alles zelf ontworpen had.

Vooraf had ik eigenlijk een beetje een hekel aan onderzoek doen. Ik vond het langdradig en ik kon niet altijd de zin van het onderzoek doen ontdekken. Door mijn bachelorthesis is dat veranderd en ben ik het veel meer gaan waarderen. Ik heb ontdekt dat wanneer je jezelf goed verdiept in een onderwerp, je deze kennis op een goede manier kan toepassen in je praktijk.

De school

Op school was erg veel interesse in mijn onderzoek. Mijn collega's vroegen regelmatig hoe het ging en hebben een af en toe mee gekeken in mijn lessen. Deze belangstelling zorgde voor een extra motivatie voor mij als onderzoeker. Extra leuk is dat ze als school ook echt iets met mijn onderzoek willen gaan doen. Ik mag waarschijnlijk volgend schooljaar blijven en dan Engels bij kleuters verder uitbouwen. De betrokkenheid van de school maakte dat ik gemotiveerd was om een goed onderzoek neer te zetten.

Persoonlijk

In dit laatste stukje van mijn evaluatie wil ik graag vertellen wat het onderzoek mijzelf heeft opgeleverd. Eigenlijk keek ik heel de pabo al op tegen de bachelorthesis in het vierde jaar. Ik vond onderzoek nooit heel leuk en haalde ook niet erg hoge cijfers op onderzoek. Totdat ik

aan de slag ging met dit onderwerp. Ik heb echt heel veel kunnen leren van dit onderzoek en ik ben het hele onderzoeksproces zelfs leuk gaan vinden. Het ontwerp vond ik fantastisch om uit te voeren en ik ben ontzettend trots op het resultaat wat ik behaald heb. Engels bij kleuters is niet alleen heel zinvol maar ook ontzettend leerzaam. En ik vind dat alle kleuters in Nederland eigenlijk Engels op een soortgelijke manier zouden moeten kunnen leren.

Bijlage B. Poster

Bijlage C. Verklaring uitvoering praktijk

Bijlage D. Gedragscode

Bijlage E. Interview koningin Emmaschool

Voorbereiding interview koningin Emmaschool

Interview directie 21 december 2016, 11.30 uur

Algemene vragen

Waarom hebben jullie gekozen voor vvto-Engels?

Wanneer begonnen met vvto-Engels?

Welk stappenplan hebben jullie gevolgd voor de invoering?

Manier van vvto

Wordt er gebruik gemaakt van een methode? Waarom deze methode?

Hoeveel lestijd wordt er besteed aan Engels?

Welke didactiek houden jullie aan (TPR/CLIL)?

Wordt er gebruik gemaakt van een native-speaker? Waarom wel/niet?

Leerkrachten

Wat is het taalvaardigheidsniveau van de leerkrachten? Hebben jullie hier van te voren iets aan gedaan?

Hebben jullie een vvto-coördinator in de school?

Hebben de leerkrachten nascholing gevolgd?

Kinderen

Hoe weten de kinderen wanneer ze Engels moeten spreken? (een sjaltje/ Engelse hoed?)

Is de klas-/schoolinrichting veranderd voor vvto?

Bijlage F. Observatieformulier koningin Emmaschool

Observatie lessen

Koningin Emmaschool, Zwolle, 21 december 2016, ... uur

Groep: aantal lln: aantal NT2:

Doel:	
Introductie	
Kern	
Afsluiting	
Inrichting klas	
Methode	
Leerkracht	

Bijlage G. Interview Trinity Language school

Interview Trinity Language school

Interview locatieleider Hannah Challis, 9 januari 2017, 10.00

Algemene vragen

Wanneer zijn jullie begonnen met het lesgeven van Engels als vreemde taal?

Manier van vvto

Wordt er gebruik gemaakt van een methode?

Hoeveel minuten hebben de kinderen les in het Engels per week?

Welke didactiek houden jullie aan?

Leerkrachten

Hoe testen jullie het taalvaardigheidsniveau van volwassenen?

Werken jullie met native-teachers?

Kinderen

Hoe testen jullie het taalvaardigheidsniveau van kinderen?

Hoe introduceren jullie Engels bij kinderen die nog nooit eerder Engelse les hebben gehad?

Hoe ziet jullie school eruit?

Bijlage H1. Speeddrawing beginmeting

Red	Cow	Sun
One, two, three	Flower	Blue
Green	Horse	Tree

Ik vind Engels leren leuk	ja	een beetje	nee
Ik vind Engels leren spannend	ja	een beetje	nee
Ik kijk wel eens Engelse tv-programma's	ja	soms	nee

Engels

Deze woorden ken ik al:

One	Two	Three
Green	Blue	Yellow
Red	Happy	Sad

- Hello, what's your name?
 - My name is

Bijlage H3. Speeddrawing eindmeting

Spring

Words that I know:

Sun	Flower	Tree
Sheep	Lamb	Cow
Calf	Chicken	Egg

- How old are you?
 - I'm years old

Bijlage I. Taaltoets leerkrachten Cambridge

- 1. Can I park here?**
 - A. Sorry, I did that
 - B. It's the same place
 - C. Only for half an hour
- 2. What colour will you paint the children's bedroom?**
 - A. I hope it was right
 - B. We can't decide
 - C. It wasn't very difficult
- 3. I can't understand this email**
 - A. Would you like some help?
 - B. Don't you know?
 - C. I suppose you can.
- 4. I'd like two tickets for tomorrow night.**
 - A. How much did you pay?
 - B. Afternoon and evening.
 - C. I'll just check for you.
- 5. Shall we go to the gym now?**
 - A. I'm too tired
 - B. It's very good.
 - C. Not at all.
- 6. His eyes were bad that he couldn't read the number plate of the car in front.**
 - A. Such
 - B. Too
 - C. So
 - D. Very
- 7. The company needs to decide and for all what its position is on this point.**
 - A. Here
 - B. Once
 - C. First
 - D. Finally
- 8. Don't put your cup on the of the table – someone will knock it off.**
 - A. Outside
 - B. Edge
 - C. Boundary
 - D. Border
- 9. I'm sorry I didn't to disturb you.**
 - A. Hope
 - B. Think
 - C. Mean
 - D. Suppose
- 10. The singer ended the concert her most popular songs.**
 - A. By
 - B. With
 - C. In
 - D. As
- 11. Would you mind these plates a wipe before putting them in the cupboard?**
 - A. Making
 - B. Doing

- C. Getting
 - D. Giving
- 12. I was looking forward at the new restaurant, but it was closed.**
- A. To eat
 - B. To have eaten
 - C. To eating
 - D. Eating
- 13. tired Melissa is when she gets home from work, she always makes time to say goodnight to the children**
- A. Whatever
 - B. No matter how
 - C. However much
 - D. Although
- 14. It was only ten days ago she started her new job**
- A. Then
 - B. Since
 - C. After
 - D. That
- 15. The shop didn't have the shoes I wanted, but they've a pair specially for me.**
- A. Booked
 - B. Ordered
 - C. Commanded
 - D. Asked
- 16. Have you got time to discuss your work now or are you to leave.**
- A. Thinking
 - B. Round
 - C. Planned
 - D. About
- 17. She came to live here a month ago**
- A. Quite
 - B. Beyond
 - C. Already
 - D. Almost
- 18. Once the plane is in the air, you can ... your seat belts if you wish.**
- A. Undress
 - B. Unfasten
 - C. Unlock
 - D. Untie
- 19. I left my last job because I had no to travel**
- A. Place
 - B. Position
 - C. Opportunity
 - D. Possibility
- 20. It wasn't a bad crash and ... damage was done to my car.**
- A. Little
 - B. Small
 - C. Light
 - D. Mere
- 21. I'd rather you to her why we can't go.**
- A. Would explain

- B. Explained
 - C. To explain
 - D. Will explain
- 22. Before making a decision, the leader considered all of the argument.**
- A. Sides
 - B. Features
 - C. Perspectives
 - D. Shades
- 23. This new printer is recommended as being reliable.**
- A. Greatly
 - B. Highly
 - C. Strongly
 - D. Readily
- 24. When I realised I had dropped my gloves, I decided to my steps.**
- A. Retrace
 - B. Regress
 - C. Resume
 - D. Return
- 25. Anne's house is somewhere in the of the railway station.**
- A. Region
 - B. Quarter
 - C. Vicinity
 - D. District

Bijlage J. Enquête leerkrachten

Dit is een korte vragenlijst leerkrachten gebaseerd op de resultaten van het onderzoek van ELLiE (Enever et al, 2011). Zou je dit willen invullen?

Wanneer dit helemaal niet bij je past een 1

Wanneer het helemaal wel bij je past een 5

Ik vind lesgeven leuk	1	2	3	4	5
Ik vind Engels aanbieden bij kleuters zinvol	1	2	3	4	5
Ik ben pedagogisch sterk	1	2	3	4	5
Ik kan kinderen geconcentreerd en taakgericht aan het werk houden	1	2	3	4	5
Ik weet goed hoe ik Engels zou kunnen aanbieden bij kleuters	1	2	3	4	5

Bijlage K1. Logboek lessen

Week / dag	Maandag	Vrijdag
Week 5 Doel bereikt? Kinderen betrokken? Ruimte voor opmerkingen	Ja/Nee Ja/Nee	Ja/Nee Ja/Nee
Week 6 Doel bereikt? Kinderen betrokken? Ruimte voor opmerkingen	Ja/Nee Ja/Nee	Ja/Nee Ja/Nee
Week 7 Doel bereikt? Kinderen betrokken? Ruimte voor opmerkingen	Ja/Nee Ja/Nee	Ja/Nee Ja/Nee
Week 9 Doel bereikt? Kinderen betrokken? Ruimte voor opmerkingen	Ja/Nee Ja/Nee	Ja/Nee Ja/Nee
Week 10 Doel bereikt? Kinderen betrokken? Ruimte voor opmerkingen	Ja/Nee Ja/Nee	Ja/Nee Ja/Nee
Week 11 Doel bereikt? Kinderen betrokken? Ruimte voor opmerkingen	Ja/Nee Ja/Nee	Ja/Nee Ja/Nee

Bijlage K2. Logboek andere activiteiten

Week/dag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag
Week 5 Ruimte voor opmerkingen			
Week 6 Ruimte voor opmerkingen	Jas aantrekken	Brood eten	Fruit eten
Week 7 Ruimte voor opmerkingen	Brood eten	Fruit eten	Jas aantrekken
Week 8 Ruimte voor opmerkingen	Fruit eten	Jas aantrekken	Brood eten
Week 9 Ruimte voor opmerkingen	Jas aantrekken	Brood eten	Fruit eten
Week 10 Ruimte voor opmerkingen	Brood eten	Fruit eten	Jas aantrekken

Engels les 1: introductie

Doel: De leerlingen maken kennis met Engelse les.

Woorden: hello, goodbye, red, green, blue, yellow, one, two, three.

Zin: What's your name? My name is..

Materialen: liedje hello hello, super simple songs

<https://www.youtube.com/watch?v=fN1Cyr0ZK9M>

Handpop Simon

Sjaal

Inleiding:

Ik introduceer de spullen van de kast. Wat voor vlag is dat? (De Engelse vlag). Ook introduceer ik Simon de handpop. Simon helpt wanneer het erg moeilijk wordt. Ik pak de sjaal van de kast en vertel dat ik vanaf nu alleen nog maar Engels zal spreken.

Kern:

We zingen het liedje hello 3 keer. De eerste keer vraag ik de kinderen te luisteren, daarna meedansen en daarna meezingen.

Daarna laat ik de woorden zien op de flashcards die ik voor dit thema heb uitgekozen. Ik vertel de woorden en laat de kinderen de woorden na zeggen.

Daarna laat ik Simon de handpop zien. Met Simon oefen ik het zinnetje van dit thema. Ik doe dit hardop voor. De kinderen hoeven nog niet mee te doen.

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje.

Engels les 2: introductie

Doel: We herhalen het liedje en de woorden, we oefenen zinnetje met Simon

Woorden: hello, goodbye, red, green, blue, yellow, one, two, three.

Zin: What's your name? My name is..

Materialen: liedje hello hello, super simple songs

<https://www.youtube.com/watch?v=fN1Cyr0ZK9M>

Handpop Simon + Simon juniors

Sjaal

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal op de kast ligt. Dan pak ik de sjaal van de kast, wat zal er gebeuren als ik hem om doe? Dan spreek ik alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello tweemaal. Daarbij oefenen we de bewegingen die erbij horen.

Daarna laat ik de woorden zien op de flashcards die ik voor dit thema heb uitgekozen. Ik vertel de woorden en laat de kinderen de woorden na zeggen. Daarna spelen we memory met de flashcards.

Daarna geef ik de kinderen de handpoppen. Ze hebben nu allemaal een maatje. Simon Junior. Deze Simon Junior helpt ze wanneer het moeilijker wordt. Ze mogen met de handpoppen het zinnetje van de week oefenen. What's your name? My name is..

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje.

Engels les 3

Doel: De kinderen herhalen de zin en de woorden die we al behandeld hebben. De kinderen leren het liedje I see something blue.

Woorden: hello, goodbye, red, green, blue, yellow, one, two, three.

Zin: What's your name? My name is..

Materialen: liedje I see something blue, super simple songs

<https://www.youtube.com/watch?v=jYAWf8Y91hA>

Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello om even op te warmen. Ik vertel de kinderen dat we vandaag een 'new song' gaan leren.

We luisteren eerst naar I see something blue. Daarna mogen ze proberen mee te zingen. Als het goed gaat kunnen we ook een spel bij het liedje doen. Namelijk op zoek gaan naar voorwerpen met de kleur die genoemd wordt in het liedje.

Daarna laat ik de woorden zien op de flashcards die ik voor dit thema heb uitgekozen. Ik zeg vandaag de woorden niet meer voor maar ik laat de kinderen de woorden nazeggen.

Daarna geef ik de kinderen de handpoppen. Ze mogen met de handpoppen het zinnetje van de week oefenen. What's your name? My name is..

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje I see something blue

Engels les 4

Doel: De kinderen herhalen de zin en de woorden daarnaast herhalen we het liedje I see something blue. Vandaag leren we de nieuwe woorden happy en sad.

Woorden: hello, goodbye, red, green, blue, yellow, one, two, three.

Zin: What's your name? My name is..

Materialen: liedje I see something blue, super simple songs

Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello om even op te warmen. Daarna oefenen we het liedje I see something blue.

Daarbij gaan we op zoek naar de kleuren van het liedje.

Daarna laat ik de woorden zien op de flashcards die ik voor dit thema heb uitgekozen. Ik vertel de woorden en laat de kinderen de woorden na zeggen. We spelen memory met de woorden

Ik introduceer de woorden happy en sad. Ik laat de kinderen een happy face en een sad face trekken.

Daarna geef ik de kinderen de handpoppen. Ze mogen met de handpoppen het zinnetje van de week oefenen. What's your name? My name is..

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje I see something blue

Engels les 5

Doel: De kinderen herhalen de zin en de woorden en leren het liedje bye bye goodbye.

Woorden: hello, goodbye, red, green, blue, yellow, one, two, three, happy, sad.

Zin: What's your name? My name is..

Materialen: liedje bye bye goodbye, super simple songs

<https://www.youtube.com/watch?v=PraN5ZoSjiY>

Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello om even op te warmen. Daarna zet ik het liedje bye bye goodbye aan. Als eerste laat ik de kinderen luisteren naar het liedje. Daarna mogen ze meezingen en als laatste mee dansen. Daarna laat ik de woorden zien op de flashcards die ik voor dit thema heb uitgekozen. Ik verstop de woorden en laat de kinderen de woorden weer op zoeken.

Ik herhaal nog even expliciet de nieuwste woorden happy and sad.

Daarna geef ik de kinderen de handpoppen. Ze mogen met de handpoppen het zinnetje van de week oefenen. What's your name? My name is..

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje bye bye goodbye

Engels les 6 afsluiting introductie

Doel: De kinderen herhalen al het geleerde van de afgelopen weken

Woorden: hello, goodbye, red, green, blue, yellow, one, two, three, happy, sad.

Zin: What's your name? My name is..

Materialen: liedje bye bye goodbye, super simple songs

<https://www.youtube.com/watch?v=PraN5ZoSjiY>

Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello om even op te warmen. Daarna oefenen we het liedje bye bye goodbye.

Iedereen gaat zitten bij een tafel. Ik geef ze de speeddrawing met daarop de woorden die we het afgelopen weken hebben geleerd. Ik wijs telkens een vak aan en laat de kinderen hun associatie met het woord tekenen.

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje bye bye goodbye

Engels les 7 introductie lente/spring

Doel: De kinderen maken kennis met de nieuwe woorden en leren het liedje rain, rain, go away

Woorden: Flower, sun, tree, chicken, egg, cow, calf

Zin: How old are you? I'm ... years old

Materialen: rain, rain, go away, super simple songs

<https://www.youtube.com/watch?v=LFrKYjrIDs8>

Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello om even op te warmen. Daarna oefenen we een ander liedje uit de liedjesbak naar keuze.

Daarna oefenen we het nieuwe liedje. Rain, rain, go away. Eerst gaan we luisteren, daarna mogen de kinderen meezingen.

Daarna introduceer ik de nieuwe woorden. Flower, sun, tree, chicken, egg, cow en calf.

Ik oefen het nieuwe zinnetje met Simon, Simon krijgt daarvoor een verjaardagshoed op met het getal 4. Zo wordt duidelijk dat Simon dus 4 jaar oud is.

De kinderen krijgen Simon junior, daarna oefenen we met zijn allen tegelijk het zinnetje van de week.

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje rain, rain, go away en sluiten af met bye, bye, goodbye

Engels les 8

Doel: De kinderen maken kennis met de nieuwe woorden en herhalen het liedje rain, rain, go away

Woorden: Flower, sun, tree, chicken, egg, cow, calf

Zin: How old are you? I'm ... years old

Materialen: rain, rain, go away, super simple songs

<https://www.youtube.com/watch?v=LFrKYjrIDs8>

Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello om even op te warmen. Daarna oefenen we een ander liedje uit de liedjesbak naar keuze.

Daarna oefenen we het nieuwe liedje. Rain, rain, go away. Eerst zingen we het op onze plek met het digibord mee. Daarna gaan we rondjes lopen en mag er steeds iemand meespelen.

Daarna introduceer ik de nieuwe woorden. Flower, sun, tree, chicken, egg, cow en calf.

De kinderen mogen het zinnetje van de week oefenen met de handpoppen.

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje rain, rain, go away en sluiten af met bye, bye, goodbye

Engels les 9

Doel: De kinderen herhalen de woorden en het zinnetje en leren het liedje 'I like the flowers'. Ook leren ze de nieuwe woorden: horse, foal, sheep, lamb.

Woorden: Flower, sun, tree, chicken, egg, cow, calf, horse, foal, sheep, lamb

Zin: How old are you? I'm ... years old

Materialen: liedje 'I like the flowers' https://www.youtube.com/watch?v=aidfk_e_Uls

Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello om even op te warmen. Daarna oefenen we een ander liedje uit de liedjesbak naar keuze. Daarna oefenen we het liedje 'rain, rain, go away' van vorige week.

We oefenen het nieuwe liedje 'I like the flowers'. Eerst alleen luisteren. Daarna ook zingen.

Daarna herhaal ik de woorden. Flower, sun, tree, chicken, egg, cow en calf. Ik laat de kinderen memory spelen met deze woorden.

Nu bied ik de nieuwe woorden aan. Horse, foal, sheep en lamb

De kinderen mogen het zinnetje van de week oefenen met de handpoppen.

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje 'I like the flowers' en sluiten af met bye, bye, goodbye

Engels les 10

Doel: De kinderen herhalen de woorden en het zinnetje en herhalen het liedje 'I like the flowers'.

Woorden: Flower, sun, tree, chicken, egg, cow, calf, horse, foal, sheep, lamb

Zin: How old are you? I'm ... years old

Materialen: liedje 'I like the flowers' https://www.youtube.com/watch?v=aidfk_e_Uls
Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello om even op te warmen. Daarna oefenen we een ander liedje uit de liedjesbak naar keuze. Daarna oefenen we het liedje 'rain, rain, go away' van vorige week. We oefenen het nieuwe liedje 'I like the flowers'. Eerst alleen luisteren. Daarna ook zingen. Daarna herhaal ik de nieuwe woorden. Flower, sun, tree, chicken, egg, cow en calf. Ik verstopt de woorden en laat de leerlingen de woorden weer opzoeken. De kinderen mogen het zinnetje van de week oefenen met de handpoppen.

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje 'I like the flowers' en sluiten af met bye, bye, goodbye

Engels les 11

Doel: De kinderen herhalen de woorden en het zinnetje en leren het liedje ‘Mary had a little lamb’.

Woorden: Flower, sun, tree, chicken, egg, cow, calf, horse, foal, sheep, lamb

Zin: How old are you? I’m ... years old

Materialen: liedje ‘Mary had a little lamb’

<https://www.youtube.com/watch?v=YE7PiTwhTQk>

Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We zingen het liedje hello om even op te warmen. Daarna oefenen we een ander liedje uit de liedjesbak naar keuze. Daarna oefenen we het liedje ‘I like the flowers’ van vorige week.

We oefenen het nieuwe liedje ‘Mary had a little lamb’. Eerst alleen luisteren. Daarna ook zingen.

Daarna herhaal ik de woorden. Flower, sun, tree, chicken, egg, cow en calf. We spelen memory met de woorden.

De kinderen mogen het zinnetje van de week oefenen met de handpoppen.

Afsluiting:

We zingen nogmaals het liedje ‘Mary had a little lamb’ en sluiten af met bye, bye, goodbye

Engels les 12 afsluiting lente/spring

Doel: De kinderen herhalen al het geleerde van de afgelopen weken

Woorden: Flower, sun, tree, chicken, egg, cow, calf, horse, foal, sheep, lamb

Zin: How old are you? I'm ... years old

Materialen: Alle geleerde liedjes

Sjaal

Simon en Simon juniors.

Inleiding:

Ik herhaal wat er allemaal ook alweer op de kast ligt. Daarna vraag ik wat er gebeurt als ik de sjaal om doe. Ik spreek nu alleen nog maar Engels.

Kern:

We kiezen een aantal liedjes uit de liedjesbak.

Iedereen gaat zitten bij een tafel. Ik geef ze de speeddrawing met daarop de woorden die we het afgelopen weken hebben geleerd. Ik wijs telkens een vak aan en laat de kinderen hun associatie met het woord tekenen.

Afsluiting:

We zingen nogmaals een liedje naar keuze.